

J. J. Niemas¹

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

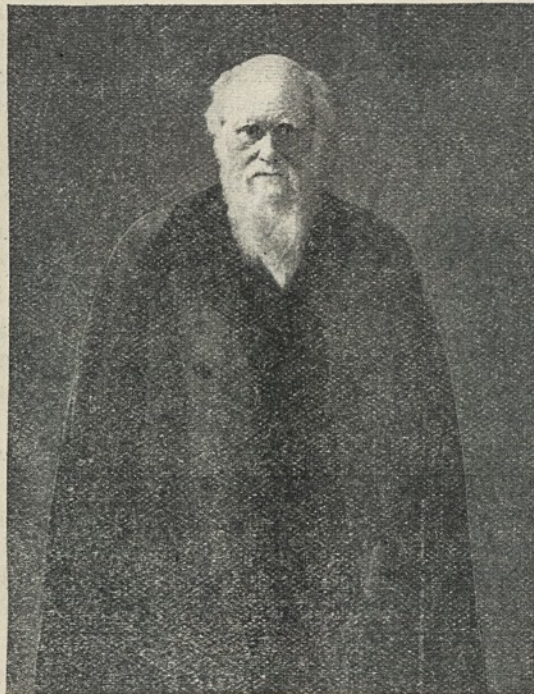
Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 37

Scranton, Pa., Balandžio (April) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.

CHARLES DARWIN.

Ar žmogui religijos reikia?

WM. THURSTON BROWN.

PAMANYKIME apie religijos pradžią ir kokia jos praeitis buvusi. Ką-gi mes šiadien be abejojimų žinome apie religijos prasidėjimą? Na-gi, žinome buvus laiką, kada religijos nebuvo. Buvo laikas, kada ant žemės negyveno joks gyvunas, vadinamas žmogumi. Kaulai žemesnės eilės gyvunų randami esti sluogsniuose žemės lupenos, kur jokių žmog-kaulių nerastum. Na-gi religijos n'esti žemesnėse gyvunų eilėse. Jos buti negalėjo, iki žmogus neatsirado. Vėl, kada-gi ankstybiausiu laipsniu žmogaus gyvenimo yra laukiniškumas, mes žinome, kad religija turėjo savo prasidėjimą mintyse laukinių žmonių. Pirmieji religijos žmonės tai buvo laukiniai. O kas yra laukinių mintis? Tai buvo mintys laukinių nežinios, kaip kad mintys kudičio esti. Mat laukiniškumas tai veislės kudiškystė.

Toliaus. Idėjos neprasideda mintyje pačios iš savęs. Jos yra padaru antspaudų, gautų išlauk. Smagens šiadykščio žmogaus yra labai kitoks instrumentas negu smagens pirmapradinio žmogaus. Susikrovusieji patyrimai ir antspaudai gadynių sutvėrę yra sukrautinesnes smagenis šių dienų. Tad-gi religija turėjo visai prigimtą pradžią. Ir ji prasidėjo kaip idėja pirmiau negu ji gyvavo jausme. Laukinių mintys tai nežinojimo mintys. Jie nežinojo ir negalėjo žinoti daugiau negu kudičio mintys žino. Laukinis žmogus galėjo matyti ir girdėti ir jausti ir paskonėti. Jis turėjo pajautas, kokias mes turime. Bet jis nežinojo reališkumą ar prasmę ar priežastį to viso, ką jis matė ar girdėjo ar jautė. Nuo vienu daigtų jis patyrė skausmą, nuo kitų — smagumą. Užpuolimas miškinų žvėrių, ilygimas vabalų, įkandimas gyvačių, nuodai tulų augalų, idrėskimas erškėčių, deginanti saulės kaitra, pražutingumas viesulos ir žaibo: tai vis gamino skausmą, o gal ir baimę. Iš kitos pusės, saulės šviesa, kvapnumas gėlių, įvairumas spalvų, jautimas pilno pilvo, laimėjimas pergalės kovoje, atjautos lyties ir t.t. gamino linksmybę. Tulus sopulių šaltinius galima pergalėti imtynėse su ginklais ir paversti į džiaugsmą. Kitų negalima. Tuli džiuginanti jausmai galėjo buti taip paprasti ir prasti, kad jie nesužadino nė pastebėjimo. Tad atsitikimai ir patyrimai gyvenimo, kurie kilo iš tokių šaltinių, kurių jis nesuprato, ir padarė procesą padievinimo (deifikacijos). Gal-but sapnų butybė pirmiausiai privertė jį supatinti galybes, kurių jis matyti negalėjo. Šiaip ar taip, laukiniai žmonės turėjo daug dievų, ir diduma jų arba bent daugelis jų buvo — velniais. O šitie, visados, buvo produktu nežinios ir įkvėpė baimę ir expiaciją ar-

ba dėkingumą ir džiaugsmą. Iš skausmo atjautos parėjo išmonė blogo, ir paskui tą atsirado išmonė piktos dvasės ar butybės. Iš atjautos-gi džiaugsmo parėjo išmonė labo, ir paskui tą išmonė labos dvasės ar butybės. Expiacija (atogaila) ir dėkingumas paženkliną pirmą pradinę religiją.

Vienas dalykas reikia įsitęmyti, beje, kad niekur ir niekuomet nėra buvę dievo arba viršgamtinio apreiškimo (revelacijos). Kitaip sakant, religija yra visai natūraliu padaru. Nuo pat pradžios ji buvo ar tai aiškinimu natūralio svieto per laukinių nežinančią mintį, ar tai dvasės padėliais, sužadintais tokiu aiškinimu — kaip va: baimė ir expiacija, dėkingumas ir džiaugsmas. Tiktai po amžių amžių išmonė daugelio dievų ar butybių, besislepiančių užpakalyje fenomenų, pragaišta ir atsiranda išmonė vieno dievo.

Du labai ankstybu religijos padaru buvo: pranašai ir kuningai. Pranašai tai žmonės, kurie gaudavo apreiškimus (revelacijas). Mes dabar žinome, kad tai buvo žole-žyniai, užžadėtojai, pasvaigėliai vienokiu ar kitokiu budu. Jų pranašystos buvo sustatomos pavidale giesmių ar raudų ar graudžių išsitarinių, kartais niekam nesuprantamų. Mat jie kalbėjo "visokiais liežiuviais", kaip sakoma esti. Povilas sako, kad jis velyk tartų dešimtį žodžių, kurius liaudis supranta, negu daugybę žodžių sulyg budo šitų pranašų. Kuningai buvo tie, kurie tarnavo religijai ir išlaikė religiškas formas ir įtikėjimus ir apeigas, kada tosios atsirado. Tai buvo religijos "biznieriai", vertėiviai. Tiedvi žmonių kliasi įgyjo galybę. Pranašas kartais buvo iškalbus, o beveik visuomet fanatikas. Jo uolybė nežinojo rubežių. Jis turėjo tiesioginius susinešimus su dievu. Iš kitos pusės kuningas buvo dalimi įstaigos; jis tapo ir visuomet yra buvęs apgynėju ēsančios dalykų tvarkos.

O kokia buvo religijos istorija? Religija visuomet savinosi nebutus daigtus. Ji sakos stovinti už tai, kas visatina (universalė) ir kas galutina. Judaizmas ir krikščionybė stvėrėsi už kosmogonijos, pasauležvalgos, kokia buvo žmonių mintyse tose gadynėse, kada tiedvi systėmi susitaisė. Ir judaizmas ir krikščionybė nuduoda žinančiais pradžia ir likimą žmogaus ir svieto. Žydų ir krikščionių biblija prasideda nuo istorijos sutvėrimo, ir baigiasi pranašystomis ateisinčiojo ar sugrįžšiniojo Messijo. Užpakalyje Genezies stovi niekas kitas, kaip dievas. Po vėliausių rašinių Žydų biblijos ateina messianiškoji karalybė; ir dievoti Žydai net šiadien sapnuoja apie sugrįžimą į Palaistiną ir apie atstatymą visų dalykų "išrinktajai tautai". Po vėliausių Naujojo Įstatymo rašinių ateina pabaiga svieto ir amžinas viešpatavimas Jėzaus, ir daugelis dievotų krikščionių į nieką taip netiki, kaip kad Jėzus vėl sugrįžš dangaus debesiuose, ir kad šiadykštis svietas taps sunaikintas.

Ir dabar jeigu vėl pamintysi apie religijos istoriją, atrasi, kad ant kiek žinią arba mokslas žengė priekyn,

beje ant kiek žmogus įstengė suprasti dalykus, kuomi jie yra, ir sumegsti juos su universale priežastimi ir efektu, tiesiog ant tiek susisiaurino religijos apėmis. Nuolatinė mokslo pažanga atrodė šimtus religišku įtikėjimų esant svajonėmis ar bludais. Kosmogonija Žydu ar krikščionių biblijos tapo atrodyta esanti teika (mythu), bludu. Jeigu mokytojas mėgintų tą kosmogoniją mokinti viešose mokyklose, ji paskaitytų bepročiu ir netinkančiu auklėti vaikus. Krikščionija atstatytų nuo mokytojavimo visur toki žmogų, kurs pats tikėtų į biblijos idėjas apie pradžią svieto ir žmogaus. Gaištant mythams dingsta įtikėjimai, paremti ant anų. Žmogus atėjo svietan ne tvėrimu, bet evoliucijos keliais. Jis neįgyjo savo mintis nuo kokio nors dievo, bet nuo ilgų ir įvairių patyrimų evoliucioniško progreso. Jis nėra vaiku kokios augštesnės, kiltos esybės, bet kudikiu Gamtos, iš kurios jis parėjo. Jis nėra padarytas ant dievo pavidalo; bet ant pavidalo gyvulių, svieto ir jo visos aplinkės. Jis nenusikalto ir ne šalin pasitraukė nuo dievo, bet jo taip vadinamos nuodėmės buvo prasižengimai prieš gamtos įstatymus, už ką kentėjo ligas ar žaisdas, ir maištas prieš visokeriopas formas priespaudos. Nuodėmės, už kurias jį smarkiausiai pasmerkė ir baisiausiai baudė vardan religijos, tai buvo naturalis mėginimas jo minties pažinti teisybę ir bandymas jo valės įgyti naujas ir augštesnes laisves. Kitaip sakant, nėra nuodėmės religiškoje prasmėje. Nėra nė negali būti stovaus ar galutinio dėsniu, kas yra laba ir nelaba. Labumas ir nelabumas turi mainytiesi sulyg draugijos ugio ir išsiplėtojimo minties. Sugriuvus tvėrimo pasakai ir jos žinojimui absoliutės dievybės ir nuodėmingos veislės, sugriuva visas triobėsysis krikščionių thėologijos. Ji pastatyta iš medegos, iš kurios susideda sapnai. Žmogus savę tegali žinoti ant tiek, ant kiek jis pažįsta gamtą, žino evoliuciją, žino istoriją, ir žino prigimtį ir prasmę evoliucijos ir kovos, kuri tiesiog dabar įvyksta. O tai žiniai įgyti negali prigelbėti jokia revoliucija, kokia kuomet buvo, yra, ar bus.

Pirma negu galėtum nutarti, ar religijos reikia gyvenime, apsvarstykime tulas kitas aplinkybes. Vertė žinojimo praeities yra štai kame: ji parodo, kaip religija veikusi yra žmogaus gyvenime, ką ji ženklino, ir kas dar kita veikė žmogaus gyvenime. Žinojimas praeities nedaug svers, jeigu neparodys, kokios kitos įiegos veikė žmogaus gyvenime ir ką tos įiegos ženklino. Juk man pritarsi, kad bludas yra nelaime žmogaus gyvenime. Jeigu, paveizdan, tavę patikrintų, kad reikia būti vergu, kad lemta buvo vergu būti, ir kad tai būtų nuodėmė mėginus būti kuomi kitu, tai juk būtų bludas, ir kalboje sunku būtų pažeminančias pasekmes tokio bludo išreikšti. Nėsa būti pasitenkinančiu vergu ženklina nebūti žmogumi visai. Bet mes turime mintis 20-tojo šimtmečio, ir todėl mes žinome, kad jokiam žmogui nėra ir niekad es nebuvo prilikta būti vergu.

Tačiaus prisiminkime, kad — jeigu turėtumėme mintis 13-tojo šimtmečio ar jeigu turėtumėme mintis skaitlingiausios kliasės žmogiškos draugijos, kada krikščionybė viešpatavo Europoje, arba jeigu butumėme juodaveidžiais ir turėtumėme mintis krikščioniškosios bažnyčios pietinių valstijų Amerikos nedaugias kaip 100 metų atgal, mes priiitumėme tą prilikimą, mes butumėme aukomis to bludo. Kiekviena religija ar mokino, kad vergystė yra gera, ar bent apkantojo vergystę. Indijos religijos dar šiadien apkantoja luomas arba kastas Indijos. Vergystė gyvavo po Žydu religija, ir daugiausiai ko religija troško, tai kad suminkštinus nelabumą. Jokia religija ant svieto atviriaus ar begėdiškiaus neužstavinėjo už žmogišką vergystę kaip kad krikščionių religija. Krikščionių bažnyčia buvo galingiausiu apgyneju baudžianvų Europoje, ir tik žmonės, kurie patrempe tą religiją, pradėjo skelbti mokslą laisvės, lygybės ir brolybės dar pirm Prancuzų Revoliucijos. Ir Amerikoje išliuosavimą juodaveidžių (nigerių) užtaravo tik eretikai ir laisvamaniai.

Aš noriu štai ką pasakyti: mes nenorime mylėti bludą. Mes norime matyti dalykus tokiais, kokiais jie yra. Tad-gi ir vėl reikia pamintyti apie praeitę. Tyrinėdami istoriją, mes randame, kad taip vadinamos krikščioniškosios tautos buvo pažangiausiomis ant svieto. Mene, moksle, polytikoje, išradimuose, lobiuose, moksle — jos vadovauja ant svieto. Gal-but kam-norsiš-rodo lyg krikščionių religija yra buvusi didžiausiu faktoriumi pažangos. Jeigu taip būtų, tad visiems reikėtų daugias krikščionybės negu ko-nors kito. Bet ar tai teisybė?

Permastykime vėl apie ilgąją panoramą evoliucijos. Mes matėme, kad religija prasidėjo žmonijos laukiniškume. Laukinių žmonių mintis matė dievą, nematomą butybę, užpakalyje beveik kiekvieno galybės apsireiškimo. Ir tuos dievus jie stengėsi numalšinti ar papirkti, jeigu jie skaudino, o jiems dėkavoti ir juos garbinti, jeigu jie džiugino ar linksmino. Iš to kilo aukurai (altoriai), ritualai, religiškos giesmės, maldos, ir viskas kita. Mes matėme, kad tos ankstyvos religiškos žinios pragaišo, senieji altoriai ir dievnamiai aptuštėjo, o senos maldos ir giesmės tapo pasmėrkotos. Kodėl? Todėl, kad kiti veiksniai apsireiškė evoliucijos bėgyje. O koki-gi buvo tie kiti veiksniai? Vienu iš jų buvo — protas, klausinėjimai, tyrinėjimai, augimai smagenų. Augant smagenims, patyrimams praplatinant žinijos glėbį, religija ėjo siauryu. Ir religija nuolatos ėjo siauryu. Ji beveik nieko kito ir nedarė, kaip tik siauryu ėjo. Kitados žmogus turėjo daug dievų, ir dauguma jų buvo — velniai. Šiadien, pas apšviečiausias ir pažangiasias tautas, dauguma dievų dingo ir ans viens, kuris, sako, užsilikęs esąs, beveik jau išnykęs yra. Nesistebėkime, todėl, iš nepaslėpto džiaugsmo, su koku besitraukiančioji atgal religiška armija otriai griebiasi už šiaudelio, kurį Bergson'as paplukino savoj philozophi-

joje "Tveriamosios Evoliucijos". Jeigu 100 metų atgal butum sakęs dievo nėsant, butų apšaukę Atheistu. O šiadien rusčiai tikrinti, kad tikis į ypatingą dievą, lygu yra prisipažinimui, kad nieko nežinai ar kad tiki į burtus. Krikščioniškai Mokslas suvis neužtarauja ypatingo dievo. Tula šaka "Jaunųjų Krikščioniškosios Asociacijos" (Y. M. C. A.) neseniai balsavo, kad reikia mesti šalin vienintėlis velnias, kurs užsiliko iš visų, kuriuos kitados žmonija turėjo. Ir net religiškos draugijos, nors nenoromis, atsižada pripažinti butybę pragaro (peklos), kuris buvo galinga varpste tvėrimo ir palaikytoju religiško įtikėjimo.

Bet reikia galiaus ir uoliaus pamintyti apie tai, ką mes pirmai pavadinome protu. Atsiminkime, kad ne protas pagamino religiškas idėjas ant svieto, bet — nežinia, neišmonė. Juk tik dėl nežinojimo laukinis žmogus supatino ir padievinio daigtus: saulę, mėnulį, vėjus, griaustinį, metų laikus, upes ir t.t. Žinija nepagamino religijos, ji tik išblaškė religiškus įtikėjimus ir apeigas. Eskimosai garbina šventą virptį. Jie nieko neišmano. Ir jie neturi progos išmanyti — nėra mokyklų, nėra knygų, nėra žinios, kas istorija. Bet atvežkime Eskimosą į Suvienytas Valstijas. Pamokinkime jį skaityti. Atverkime jo minčiai istoriją, mokslą. Kas pasidarys iš jo šventojo virpčio? O gi liks fetišiu, kaip kad rožančius ar muka nieko nežinančio kataliko, ar kaip kad biblija nieko neišmanančio protestono. Dabar — tai vis tampa bludu. Ir jis nebegali juomi daugiau naudotiesi. Kodėl ne? O gi todėl, kad jis jau žino šitą, pradeda išmanyti.

(T. b.).

TYLOS GELMĖSE...

Ten toli danguje, kaip miško puvėsiai,
Debesys plauko liudnai.
Nuliudusios dirvos, sulužę trobėsiai.
Ten upė siubuoja šaltai...
Kur tai sustingusiai tempiasi kelias
Ir eilės berželių prie jo,
Ir verkia nusvirusios baltos šakelės,
Ir girdisi verksmas gamtoj...
Ir širdis nuliudus, išreikšti nemoku
Ką jaučia, svajoja jinai.
Vaidenas, kad miega tarp lapų šaltokų
Aplenkta laimuzės senai.
Ankstybas ruduo man lopšinę dainelę
Nuilsusiai šnabžda tylai.
Aš noriu pabusti. Man spaudžia širdelę,
Man ilgu tyloj amžinoj!

B. Kaunis.

SONETAS.

Jaunystė tik kartą mums duota.
Ilgai aš miegojau kerėjančiam sode
Ilgai aš gulėjau prie žemės prigludęs...
Bet kai tik pakilau aš sieloj pabudęs—
Man sodas grožybes savąsias išrodė...
Klausiau aš, kaip pasaką šnabžda lapeliai,
Mačiau, kaip žiedelis žiedelį bučiuoja,
Mačiau, kaip vėjalis žolaitę liuliuoja,
Mačiau, kaip sviruoja linguoja šakelės...
Mačiau, kaip spinduliai šešėliuose žaidžia,
Kaip gėlių gegužės kvapsnys tenai skleidžias...
Išvydau aš laimę ligšiol nesapnuotą...
Sužadino mano krutinėj ji viltį...
O gamta taip puiki!.. Lyg nori prabilti:
"Jaunystė tik kartą, tik kartą mums duota!.."

B. Kaunis.

* * *

Hei dainužė!
Hei, gitara! Heida, lyra!
Hei dainele paslapčių!
Tegu žodžiai perlais bįra
It raselė nuo rutų!
Hei, bondola, efirene!..
Irkis, drauge, kuosmarkiau!
Mat žvaigždėlė panaktinė
Blizga, blizga vis arčiau!
Trauk, draugužė, linksmą dainą,
Teužuburia visus!
Te akordai jos pareina
Juros bangas ir miškus!
Trauk draugužė! Ko gi tyli?..
Ar žvaigždučių nematai?..
Ar svajonių tu nemyli?..
Ar liudėti pripratai?..
Ar krutinę tau kankina
Šviesus veidrodis šviesos?..
Ar-gi grožės vandenyno
Tavo širdis nepabos?..
Liauk liudėjus! Duoki ranką,
Duoki irklus man greičiau!..
Ar dainų tau nepakanka?..
Pasilenk-gi arčiau!..
Lauk šešėliai nuliudimo!..
Teišnyksta skauduliai!..
Te gyvuoja įkvėpimas
Ir jo šviesus spinduliai!..

B. Kaunis.

Literatūros Evoliucija.

V. K. RAČKAUSKAS.

(Žiur. „L. M.“ N33).

Utlakanyana pamįslijo, kad jau laikas jam eiti. Patyliai jis išėjo per atdaras duris ir per priemenę. Jam esant jau lauke, kannibalai persitikrino, kame dalykas ir pasileido vyties jį. Jis priėjo prie plačios upės ir persimainė į nendrės lazdele. Kannibalai atsivijo jį pėdomis iki paupiui. „Taip“, tarė vienas, „jis turėjo plaukti ton pusėn.“ Tai taręs, jis metė kiton upės pusėn nendrės lazdele, kuri gulėjo ant žemės, kad parodytų, kurlink turėjęs Utlakanyana nuplaukti. O šis, atsideręs už upės, vėl virto berneliu ir padėkojo jiems už tai, kad jį permetė.¹⁾

Barbariškoji Oceanijos literatura.

Maorai. — Jų šokiai. — Čia bus kalbama apie Maorų Dainos. — *Mythologija.* (Maoris) gentę, tikruosius Naujosios Zelandijos gyventojus, gyvenusius bent pora gentkarčių tam atgal.

Maorų politiškoji organizacija — tai užmazga demokratijos, kurią koktrolluoja tradicijiniai papročiai ir tvarko patriarchalė praeities įtekmė. Maorų visuomenė yra padalinta į tris atskiras grupas: vadai ir šiaip įžymesni šeimos galvos, laisvi žmonės, arba teisingiau kalbunt, kareiviai ir vergai. Šie pastarieji dar paskirstoma į suiminius ir vergijoje gimusius. Kiekvienas laisvas Maoras gali tapti vadovu, jei atsižymės drąsa, išminčia ir iškalbumu, o vadovų ainiai, nepaveldėję nuo tėvo paminėtų ypatybių, gali nuslinkti nuo tos augštesnės draugijoje papėdės. Maorai niekad neturėjo karalių, kurie but valdę visas jų gentis. Ištikus svarbiems klausinams, sušaukiama laisvųjų žmonių tarybos, ir jie aptaria genties reikalus. Kitą sykį žemė buvo visos genties valdoma, t. y. prigulėjo genčiai ant kommuunistiškų pamatų, vėliaus-gi atsirado privatinė nuosavybė, ir dabar kiekvienas laisvas žmogus kareivis turi teisę valdyti savą dalį.

Muzikaliai Maorų instrumentai — tai karės-varpas, bubinas, trombonas, fleita (nose-flute), kanklės su trimis arba keturiomis stygomis, nudailinti šmoteliai medžio, kuriuos trinama rankomis, ir ragas. Maorų šokiai padalinama į tris skyrius: erotiški, kariški ir apeiginiai. Kaikuriuos šokius šoka abi lyti, kiti gi šokiai yra skiriami tiktai vienai kuriai nors lyčiai, tai yra arba vieniems tik vyrams arba tik moterims.

Dainos dainuojama su gestikuliacija ir be gestikuliacijos. Eilių metras gana sunkiai pagaunamas ir žodžių kirčiai (priegaidos) — kilnojamos. Rytmo dėlei Maorų poeta ir dainininkas priegaidą laisvai sau kilno-

1) Labai panašią pasaką apie žmogėdas girdėjau ir Lietuvoje, mažas budamas. Smulkmenu neatsimenu. Panašios pasakos randama lenku ir anglu vaikams skiriamoje literaturoje. K. V.

ja, o kur reikia — tai be jokios ceremonijos trumpina žodžius, sumažindamas jų sąjamų (sylobų) skaitlių.

Paprastai kariškas dainas dainuojant šokama, bet pirma tos dainos dainuota, užpuolant priešą.

Maorai turi dvi meiliškų dainų rūši, — *haka* ir *waiata*. *Haka* dainuojama labai gyvai, ir dainas seka gana raiškios meiliškos gestikuliacijos. Vakarop jauni vaikinai ir merginos susėda į rinkį, jų plaukuose kyšo plunksnos, veidai-gi nutėplioti raudonąja ochra ir anglimis. Geresnieji solistai dainuoja eilę po eilei, ir kiekviena eilė — tai užbaigtas sakynys, o visi chorai dainuoja refreną. Muzikalis tų meiliškų dainų efektas yra nepaprastas, tačiau nėra nemalonus. Štai pora hakos pavyzdžių:

1.— O mano draugai! laikykite mano Huią,¹⁾
Kad mano plakančios širdies stygos
Ir vėl man prigulėtų.

Choras: Ha—ah, ha—ah, ha—ah, ha!

2.— Tawen — tai yra šviesiausi
Rytmečių žvaigždėlė,
Bet ji nėra skaistesni
Už mano širdies Huią!

3.— Ar kas tekėtų už tinginio vyro,
Tinginio žemę užsėti javais?
Saulė tebuna maistas
Tokio tinginio vyro odai! Eh!

4.— Ar kas nori vesti tinginę merginą,
Tinginę drobę rubams išausti?
Tongariro²⁾ tebunie maistas
Tokios tinginės merginos odai. Eh!

Waiata visai nepanėši hakai; tai dainos rimto ir sunkaus religijinių giesmių stiliaus. Jos dainuojama be jokios gestikuliacijos ir jose galima išreikšti meilę, rūpestį, nusiminimą arba ir kokį kitą autoriaus pajautimą. Šios gadynės literatiškojo kriticizmo atžvilgiu tai galima vadinti lyriškąja poezija.

Yra dar trys rūšis dainų, dainuojamų dirbant darbus: ką nors traukiant, dirbant valtis ar irkluojant ir laike tatuavimo. Pirmosios dvi rūšis turi daug bendro su tomis dainomis, kokias dainuoja jureiviai ir, burlovakai (ne burliokai). Tatuavimo dainas paprastai dainuoja moteris, operatorio giminaitės; tų dainų tikslas ir tema — priduoti operuojamam kantrybės laike tatuavimo operacijos. Praeityje vieni tik vergai nebudavo tatuojami ir neturėjo tikrai artistiška ant išraižomų „moko“ ženklų. Štai viena tatuavimo daina:

Kas gerai užmoka, tebunie dailiai padabintas.

O kas užmiršta operatorių, tai nedaug tokio paisyt.

Tegul linijos buna plačios ir atskirtos.

E hiki Tangaroa.

E hiki Tangaroa.

Traukk tą peiluką, kad net garsas but girdėti.

E hiki Tangaroa.

Žmonės nepažįsta operatorio patyrimo,

1) Labai daili paukščių veislė.

2) Snieguotos kalnu viršunės.

Kada jis su garsu traukia peiluką per odą.

E hiki Tangaroa hai.

Maorai neturi šventadienių, tačiau mėgsta visokias apeigas arba ceremonijas. Nors jie turi "kuningus" svarbiems atsitikimams, vienok kiekvienas žmogus gali giedoti giesmes, kur ir kada nori. Tos giesmės (t. y. religijinės) yra pašvęstos dievams, ar, kitaip sakant, pratėvių dvasioms. Kartais giesmių posmai pasitaiko taip seni, kad net patį kuningai ir kuningės nebežino jų prasmės.

Prie laidojimo numirėlių Maorai turi tam tikras savo apeigas. Giedamos yra giesmės už gyvuosius ir numirusius, ant kapo padedama maistas. Pietuose yra paprotys iškasti lavoną, praslinkus keturioms savaitėms po pakasnyų; atlikus prie lavono tam tikras apeigas, jis suvyniojama skaron ir vėl palaidojama. Į du metu po pakasnyų atliekama taip vadinama "hahemga" — t. y. vėl iškasama iš žemės lavono liekanos, apgramdoma ir apvaloma kaulai, nudažoma jie su raudona ochra ir padabinama plunksnomis. Prie tų darbų giedama tam tikros religijinės giesmės. Išėmus iš žemės kaulus ir nešant juos į mirusiojo giminių namus, giedama:

Atsigrižk, augštasai vadove!

Atsigrižk ir pažvelgk į tą,

Kurs sugrižo iš Ranga Kapiti.

Po tam suguldoma kaulai ant žemės, ant jų padedama maistas ir žmonės per visą naktį šoka aplink tuos kaulus. Pagaliaus jie suvalgo sudėtą ant kaulų maistą ir liekanos, t. y. nudažyti ir plunksnomis padabinti kaulai, galutinai palaidojama. Štai viena raudų, giedamų panašiose apeigose:

Šviesūs saulės spinduliai

Antai jau nusileido

Už Tauwaros, kurios

Augštos viršūnės slepia

Tave nuo manęs, o, mylimas Amo?

Leisk mane, te mano akis verkia,

Te jos gedulingos gieda,

Tegul liudi begalo.

Neužilgio ir aš eisiu

Į tamsųjį kraštą,

Pas mylimąjį, kurs jau ten nuėjo.

Apie sceną Maorai beveik neturi supratimo, taigi to, ką mes vadiname drama, jie nepažįsta. Tačiau scenos užmazgos jau galima patėmyti. Štai jie turi taip vadinamą *Tangi*, lyg ir savo rūšies tragediją, kuri tankiausia vartojama laidotuvių apeigose ir šiaip draugijiniuose santikiuose. Žmonės, ilgą laiką nesimatę, kuomet vėl susieina, tai atgula vienas prieš antrą ant žemės. Ašaros bėga jų veidais, mosikavimai pasidaro raiškūs ir prasmiai, o pasisveikinimo žodžiai buna taip graudūs, kad visa tai išspaudžia ašaras net ir iš šiaip žiurovų akių.

Kuomet *Tangi* užsibaigia, tai dalyvavę joje asmens prisitartina viens prie outro ir suglaudžia kruvon savo

nosis, visi gi pradeda džiaugties ir juokties, tarytum ašarų ir nebuvo. Štai viena jų:

Eh, dukrele, pirma, negu tu atėjai iš tolybės,
Negu tavo rankos ir kojos buvo suformuotos,
Pirma, negu atsirado tavo veidelis, dukryte,
Tu plaukinėjai Kurahaupo'je, Ruatea'os valtyje.

Maorų Mythologija yra gana turtinga, tačiau dėlei vietos stokos negalima yra plačiau apie ją rašyti. Privesime čia bent porą pavyzdžių.

Maui, Saulės Didvyris (hero).

Maui sugrižo į savo tėvo šalį. Čia gyveno jo pranokėja, Hine-nui-te-po, Didžioji Nakties Duktė. Tu gali matyti jos šviesą ten, kur dangus su žeme susilieja (horizontas). Tai, ką tu ten matai skaisčiai raudoną — tai jos akis; jos dantys yra tvirti ir kieti, kaip ugnikalnio stiklas, jos akių lėlės — tai jaspidas, jos plaukai — tai ilgos jurų nendrės, o jos burna panaši yra "barakutai."

Maui tarė: "Susekkime, ar žmonės turi amžinai gyventi ar mirti!" Jo tėvas atsiminė, kad krikštydama (baptizing) Maui apleido tulus žodžius, tad jis žinojo, jog jo sunus turi numirti. Tad jis tarė: "O mano jauniausis! Buk drąsus. Eik ir aplankyk savo pranokėją".

Tada pas Maui atlėkė paukščiai. Paukščiai — draugai atlėkė pas jį vakare. Jie atėjo į Hine-nui-te-po's namus ir rado ją miegančią. Maui uždraudė paukščiams juokties, kuomet jis rėplios ant deivės. Jis užrėpliojo į deivės burną, — paukščiai tylėjo. Kada jis užrėpliojo iki jos krutinės, tad mažiukas paukštelis vardu ti-wakawaka nesusilaikė neprasijuokęs. Maui pranokėja pabudo, jos dantys sučiupo jį, ir jis numirė. Tokiu budu pasaulin atėjo mirtis, nes Hine-nui-te-po yra nakties ir mirties deivė.

Maorai turi taipgi daug pasakų apie nykštukus, girių karalaites, undines, milžinus ir visokias labas bei nelabas esybes. Štai viena tokių pasakų:

Klausykite. Kitą sykį raganų giminė gyveno dviejose urvuose, vandeniniuose Kau-hoehoe. Jie buvo mažiukai, geltonplaukiai ir baltodžiai. Jie mėgdavo žvejoti įtakoje netol nuo urvų. Tulas Nopera Pana Kareo pranokėjas vieną sykį juos nustebino. Jis, nepatėmytas, įsitrynė į jų tarpą; jis buvo labai dailus ir nedidelio ugio. Jie sudėjo į savo ragažę daug žuvų, kurias pasisekė pagauti, jis padarė ragažėje skylę ir išleido visas žuvis. Raganiai tuoj sušuko: "Čia smirdi žmogus!" Antsykio ir raganiai ir tinklas pranyko. Paskui jis vėl prisiplakė prie jų. Jis pasigavo iš jų tarpą vieno merginą ir apsivedė su ja. Nuo jos paėjo nabaštikas Rarawa vadovas. Po tam atsitikimui raganiai išsikraustė iš urvų ir niekad ten daugiau nebegrižo.

Maorai yra ir kalbėtojai. Kalboms jie pasirenka nakties laiką. Kalbėtojas, pirm kalbėsiant, dainuoja dainą, kurioje jau apreiškiama kalbos tema.

(T. b.)

INTELGENTAS.

(BANDYMAS)

MUSŲ laikais šis žodis menamas prie daugumos apsiereiškimų, kuomet jis galimas pritaikinti ir negalimas. Buva žmogus "inteligentiškai" apsi-rėdęs, laikraščiai rašo buk rastas lavonas, sprendžiant iš kurio rubų, jį galima priskaityt prie inteligentų ir t.t. ir t.t. Dauguma žmogų paviršiu ir nusprendžia ar jis inteligentas ar ne. Tik manau daugumą toksai su-pratimas negal užganėdinti. Aišku, kad mes turime pa-žinti dvasinį laipsnį įtariamo ir tik tuomet kalbėti apie jo inteligentingumą. Pirm, negu kalbėti apie tą dvasi-nį laipsnį, pažiūrėsime šio žodžio prasmę pas mus ir kitur.

Musiškis daiktavardis pacina nuo francuzų bud-vardžio *intelligent*, reiškiantį protinę. Bet dabartinėje musų kalboje inteligentai tankiai nebūva protingi. Mu-sų gyvenimas nespėjo taip umai išsivystyti į savas for-mas, ir mes ėmėme pavyzdžius iš rusų, lenkų, todėl ir musiškis inteligentas ne kuomi nuo jusiškių skiriasi, nors skyris yra nu ir atsiradimo laike.

N. Maklecova (V. Zn. No. 2. 1913 m.) rašo apie inteligentą rusų gyvenime. Rusų inteligentas, anot jos tur savo pradžią iš "raznočinecų", kuriais vadinami jau-nuoniai priepuolamai įgavusieji naujų pakraipų. Jau po šešesdešimtų metų jie esti kovotojais už naujumus kaip gyvenime, taip dailėje, literaturoje. Jų ypatybe yra neapykanta senumo, nepajudinamo. Raznočinecai stengiasi paimti tą, ką patįs perkritikavo, nors kritika tankiai buvo vienpusė, bet ji naudinga tuomi, kad su-krutina prie didesnio gyvenimo. Iš tokių yra rusai kritikai Černiševskis, Dobroliubovas, Pisarevas; bele-tristai Rešiotnikovas, Pomialovskis; dailininkai Anto-kolskis, Kramskoj, Repinas. Dabartiniu laiku Gorkis, Šliapinas.

L. Tolstojus (savo veikale "Dietsvo, otročestvo i junost") šiaip apipiešė tą užgimstantį tipą: "Aš nu-jaučiau ką tai gero tuose žmonėse, pavydėdamas jų linksmam draugiškumui, kursai juos vienijo; jaučiau prie jų pritraukimą ir norėjau su jais susiartinti. Jie visi kalbėjosi ant *tu*. Paprastumas jų atsinešimų siek-davo net šiurkštumų, bet ir iš po to šiurkščio paviršio matėsi baimė neižeist kits kito. Kiaule, niekše varto-jos jais kaip glamonėjanantieji, o mane stebino... bet tie žodžiai neižeisdavo jų ir nekenkė but draugiškais..."

Anot N. Maklecovos dabartinio supratimo inteli-gentas nebūtinai vien protiniai dirbas ir tuomi gyve-nas; buva inteligentai darbininkai, inteligentai ukinin-kai. Inteligentas, kas jis nebutų, visuomet mokinęsis ar mažai ar ir daug; jis būtinai ką nors skaitęs iš libera-lių rašėjų. Gal nežinot Puškino, bet užtat žinos Nad-

soną ir Nekrasovą, iš istorininkų Kostomarovą, publi-cistų – Pisarevą ir Dobroliubovą. Jis niekuomet nepati-kės, buk žemė laikosi ant trijų bangžuvių ir greičiau priims, kad žemė apvali. Taip-pat mano, kad ir mote-ris žmogus, jai teises pripažįsta. Tame tik bus prie-puolamas inteligento supratimas. Eikime toliau.

Ovsianiko-Kulikovskis sako, kad inteligentija tai yra "visa apsišvietusi draugija; jos tarpan įeina visi, kurie šiaip ar taip, tiesioginiai ar šalimai, aktyviai ar pasyviai dalyvauja protiniame šalies gyvenime¹⁾". Kad butų galima jau dalyvauti protiniame šalies gyve-nime reikalingas apsišvietimo minimumas, tik iš to ne-išeina, kad juo plačiau, daugiau apsišvietus ypata, tuo svarbesnė jo vieta protiniame gyvenime. To dasieki-mui reikalinga dar ir protinė iniciatyva, talantas ir t. p. Proto gyvenime nėra pasyvumo, visi jo procesai akty-viai. Pasyvis veikimas yra menkesnis laipsnis jo ak-tyvumo, sulyginant su kitu veikimu. Todėl tai galima sakyti, kad skaitytojų protinis veikimas yra pasyvis, sulyginant juos su aktyviu autorių veikimu.

Reikia pripažinti, kad toksai inteligento supratimas yra ne suvis fundamentalis²⁾ Imkim išsitarimą "inte-ligentai yra visa apsišvietusi draugija". Reiškia ta tauta, kurioje viena grupė negavo apsišvietimo minu-mo negal turėti inteligentų. Tuomet inteligentai kaipo tokie vėlai atsirado ir nežinia dargi net nuo kurio laiko jų pradžią priskaityti. Imkim Rosiją. Kada joje ga-lėjo apsišvietimas prasidėti: ar nuo Vladimiro šventojo laikų, kursai atsivežė su savim kningų ir įsteigė pirmą mokyklą; Joano Baisiojo, įsteigusiojo kningų spaudi-mą; Petro Didžiojo perkeičiusio kultūros bėgi; ar nuo XIX amžiaus pradžios, kuomet draugija pradėjo peri-minėti svarbumus kultūrinio vakarų gyvenimo. Kiek-vienas gal liuosai pasirinkti sau geidžiamą apsišvietimo pradžios laiką, o draug su tuomi ir pradėti intelligen-tijos pradžią. O jei jau tiek daug pradžių yra, tai nesu-vis aiškus ir aprubežiavimas, kad inteligentija tai visa apsišvietusi draugija. Per daug netvirtas tam išsitari-mui pamatas.

Inteligentingumo ypatingumu yra dar "dalyvavi-mas protiniame šalies gyvenime". Tik vėla neaišku. Jug juodašimčių profesoriai (imkim nors Odessos uni-versitatę) ir dalyvauja protiniame šalies gyvenime. Jie taip-pat skaito savo lekcijas, prirengia disertaci-jas ir panašius mokslo darbus, jų veikimas pasyvus. Bet ar juos statysime greta L. Tolstojaus, kursai už liaudies minių reikalus pasiruošęs ir gyvastį padėt, ar-ba by kokius kentėjimus panešti. Ar statysime greta Kropotkino. Ar yra nors kas vieno tarpu tokių profesorių ir jų? Čia vienas daugiau atsveria negu anie visi, o naudodamiesi Ovsianiko Kulikovskio ypatingumais

1) Интеллигенция въ Россіи. Сборникъ статей.

2) Mintys imtos iš A. A. Nikolajevo kningos "Duonos ir šviesos".

turime juos vienam laipsnyje laikyti. Arba imkime gaujė dabartinių intendantų, baigusią ir universitates ir protiniame šalies gyvenime veikiančius. O nejaugi jie ir liaudies mokytojai, taip pat protiniame šalies gyvenime veikiančiai, tai vis viena. Liaudies mokytojai, darbininkai, veikiančiai artimų gerui tai suvis kita socialė medega.

Ovs-Kuliokovskis sako, kad inteligentais gali but visi, be ekonominio, drauginio ar klesinio skyriaus, tame tai ir yra inteligentijos ypatybė.

Liekasi tik išvest, ką inteligentas tur veikt, kokia jo rolė visuomenėje. Jisai pirmų pirmiausia yra žmogus, gavęs minimumą reikalingo apšvietimo; antra — jisai yra nešėju ir pirmu nešėju naujų minčių. Todėl mes koki juodašimtinį Odessos profesorių nepriskaitysime prie naujų minčių nešėjo, o pertai negalime jame pripažinti apskritos inteligento svarbos. Inteligentas, kaip toks, turi nešti apsišvietimą neturintiems jo, turi platint susipratimą tarpu žalios medegos ir priegtam tur naujas mintis skleisti, bet ne atsilikusias, pasenusias. Iš to seka tas, kad inteligento pažiūra į dvasinį gyvenimą neturi but vien senumais užnuodinta, jisai mėgsta kritiką, o pertai ir manomi "nusistovėjusieji" supratimai dvasios srityje jo ne taip suprantami kaip tų, kurie akiai tų "nusistovėjimų" seka. Religijini jausmą jisai nepalaikys už ką tai progresyvio, demokratinio. Tik senas protas gal pripažint demokratingumą klebonui, kuomet jisai nė trupuč nesiskaitydamos su parapijos norais klebonauja ir užima tą vietą. Tokio žvilgsnio turint ir Rusų valdžia demokratingiausia yra, nes ji žmonių noro nė tiek neklauso. Valstybės Duma vien papuošimui, dekoracijai tėra. Iš dvasinio stovio kyla analogis politikinio stovio supratimas.

Augščiau minėjau apie inteligentią Rosijos viešpatystėje. Nė trupuč nepaliečiau Vakarų Europos, kur inteligentiya suvis kitos spalvos.

Lietuvoje didžiausią inteligentijos skaitlių duoda sodžius, nes ji dar ir po šiąs dienas artojų šalis. Imkim nors apsišvietusią visuomenę. Anot "Aušrinės" Ankėtos sodžius duoda 77% moksleivių augštesnių mokyklų. Tiesa jie gauna daugiau reikalingo apsišvietimui minimumą, bet dalis to skaičiaus nėra inteligentais, nes nedalyvauja protiniame tautos gyvenime. Kita dalis nors ir dalyvauja, bet senomis vagomis aktyvumo. Arpietis ("Liet. Žin.") lietuvių inteligentą pavadino inteligentu-sodiečium. Reik pridurt, kad Arpietis inteligentingumą sprendė ne palei mano manymą, bet palei moksleivio rubą, ar švarką, t. y. paviršutinę išvaizdą. Tiktai Arpietis gan teisingai apkrikštino mūsų inteligentą, inteligentu sodiečiu, kalbant jau apie gavusį mokslą. Baigusieji augštesnes mokyklas pas mus ir yra augštesni visuomenės sluogsniai, nes tokios pinigingos dalies dar menkai teturime ir ji netur didžios svarbos. Kitose šalyse tas vidurinis luomas vaidina didžią

rolę. Pas mus tiems inteligentams sodiečiams ir reikia užimti vietą ir to vidurinio sluogsnio ir inteligento. Jie dar nepasiliuosavę pilnai nuo kaimo nekurių minčių, žvairai žiuri į nekurius nu nors linksmybės išreiškimus ir t.t. Bet šalyp tos inteligentijos mes dar turime inteligentų-ukininkų. Tai bus pilnai užsitarnavusis vardas imant atydon veikimą Marijampolės Ukininkų Draugovės, jos Žurių-Gudelių skyriaus. Minėtos Draugovės pirmininku yra ukininkas. Kur yra gymnazija, tai apie tas vietas tankiai pasitaiko ukininkaujantieji net netik ką per save, bet ir per tas gymnazijas dasiekusieji reikalingo apsišvietimo laipsnio.

Skaičiuon tokių inteligentų-ukininkų aišku negal įeiti nors ir dalyvaujantieji protiniame tautos gyvenime ukininkai, bet rungiai naujumus perimantieji, o labiau velijantieji neišeiti iš po konservatyvio elemento globos.

II—13

Sn.

SONETAS.

Kaip linksma atminti svajones pereitas!
Kiek laimės suteikia krutinei viltingos!..
Kiek laimės viltingos! Bet dienos laimingos
Taip bėga, taip skubinas, lekia taip greitai!..

Palaiminta diena, kai ašei išvydau
Tave pirmą kartą!.. Palaiminta vieta
Kur žodžių laimužės, dainelių tiek lieta!..
Kur ašei it gėlė jaunystėj pražydu!..

Palaiminti ievos žiedelių šešėliai,
Palaimintas meilus dvelkėjims vėjaliai,
Ir sodo takelis, kuriuomi ėjau.

Palaiminti mėnesio tie spindulėliai,
Ką žaidė viršunėse kriaušių sodnelio,
Kai ašei tave pirmą kart bučiavau!..

B. Kannis.

* * *
RELIGIJA.

Religija padaro priešus vietoj draugų. Tas vienas žodis, "religija", visą atminties apyregę uždengia regėjimais karo, kankinimo, gyvuliškumo, tyranijos, ir mirties. Tas vienas žodis atgabena minčiai kožną prietaisą, kuriuo žmogus kankino žmogų. Tame viename žodyje esti visi degtuvai, ir liepsnos ir urvai — kalėjimai praecities, tame žodyje yra begalinis ir amžinasis pragaras ateities. Vardan visatinės geradarystės krikščioniš neapkentė savo artymus-žmones. Nors ir skelbė visatinę meilę, krikščioniškos tautos pasilieka sviete karo mėgančiomis tautomis. Nuožmiausi karo įrankiai tapo krikščionių išrasti. Šautuvas, revolveris, kanuolė, bomba, tropėda, eksploduojanti kulka, esti krikščionių išradimai. Virš visų kitų menų krikščioniškasis svietas pastatė meną karo.

R. G. Ingersoll.

Caro Nikolajaus I Gadyne.

V

(Žiurék "L. M." N36.)

Ignotas Chodzko, gimė Lietuvoje (Dziewiatnėje) 1795 m., mokėsi Barunuose pas Bazilionus, o paskui filozophiją Vilniaus universitatėje; čion nuo E. Slovackio jis persiėmė klasiškomis formomis. Baige mokslus kaipo magistras filozophijos 1814 m. ir sugrįžo namon, kur stovėjo po globa dėdės Jono Chodzko (tėvo Aleksandro), žinomo literaturoje po vardu Jono iš Svisločiaus. Pradėjo rašinėti eiles klasišku budu, potam romantišku. Nuo senelio Mikolo Lavrynavyčiaus jis prisiklausė pasakų apie dvarus Radvilų ir apie papročius ponų, ir savo paties tėmyjimus darė budamas pakamariniu (1828—40), važinėdamas po teismus. Taip išdygo "Obrazy litewskie" ir "Podania litewskie", veikalai, garsūs savo prastumu ir teismu perstatymo. Parašė taipgi Dwie konwersacye z młodości (Wilno 1857). Šale raštininkavimo, jis vedė ukę. Mirė 1861 m.

Aleksandras Chodzko, gimė 1804 m. Krzyvičėje (tėvas Jonas buvo prėzes civyliškojo Trobesio Minske ir žemvaldys), mokėsi universitatėje Vilniaus, potam Peterburge mokėsi kalbas: persišką, arabišką, turkišką. Tarnavo prie maskolių pasiuntinystos Teherane, potam Gilanoje palei Kaspijos jurą. Čion jis pasipažino su persų literatura. 1840 m. sugrįžo į Europą, o 1842 m. apsigyveno Paryžiuje ir rašė apie literaturą ir kalbą persų angliškai bei prancuziškai. 1858 m. pastojo profesoriumi literaturą slovianų prie College de France. Rašė taipgi poezijas.

Julijonas Karsokas, g. Slanime 1807 m., mokėsi Ščuėine, potam Vilniaus universitatėje, kur draugavosi su Mickevičium, Odyneu, Chodzkais. Išėjo 1830 m. "Poezye Juliana Korsaka" Peterburge, potam "Nowe poezye Juliana Korsaka" (Wilno 1840, 2 t.). Jis lenkiškai perguldė Dantės Boska komedya (Warszawa 1860). Mirė (Nogarde) 1855 m.

Antanas Edvardas Odyniec, g. 1804 m. Giestunų kaimė, Ašmenės pav.; ėjo į mokslą Barunuose (1813—20), o potam Vilniaus universitatėje (1821—24). Čion pasipažino su Mickevychiumi, guldė balladas Schillerio, Goethės, Valterį Skottą, Bironą ir — už dalyką Filaretų tapė išvytas iš tėvynės. Iš kalėjimo sugrįžęs tuos savo veikalus išleidė: "Poezye A. E. Odynea" (Warszawa i Wilno 1825, 2 t.). Apsigyvenęs Varšavoje, 1829 metuose išleidė Melitele, dramą Izora, potam drauge su Mickevychiu keliavo po užrubežį iki 1830 m. Iš Genė-

vos jis kako į Paryžių ir Londoną, o potam apsibuvo Drėzdene, kur išguldinėjo iš angliškos kalbos veikalus — išėjo "Tłómaczenia" Leipzige, o potam Vilniuje (1838—43, 6 t.), 1835 m. Paryžiuje išėjo jo Korsarz. Sugrįžęs į Lietuvą (1837 m.) Odyniec buvo per du metu redaktoriumi "Encyklopedii powszechnej", išdavinėjamos per Glucksberg'ą Vilniuje, potam nuo 1840 m. per 20 metų redagavo Kuryer Vileński. Tame laike apskelbė savo dramas Felicyta (Vilniuj 1849 m.); Barbora Radiviličiutė (1858) ir pirmą dalį Jurgio Lubomirskio (1861). Nuo 1866 m. vėl apsigyveno Varšavoje ir sądarbiavo prie "Kronika rodzinna". Išėjo jo "Wspomnienia z przeszłości" (Varšavoj 1884 m.). Pasimirė Varšavoje 1885 m.

Juozapas Ignotas Kraševskis, g. Varšavoje 1812 m. iš giminės, gyvenančios Dolhoje (netoli Pružanos), Gartinogub., augo Romanove Pagiriuose, mokėsi Bialoje, potam Liubline ir Svisločiuje, kur 1829 m. pabaigė gymnaziją. Vilniaus universitatėje mokėsi historiją ir literaturą po ranka Leono Borovskio. 1831 m. pateko į kalėjimą, iš kurio išėjęs turėjo gyventi Vilniuje ir čion archyvuose tyrinėjo praeitę Vilniaus ir Lietuvos. 1833 met. galėjo grįžti į Dolhą, kur rinko medžiagą dėl historijos Vilniaus. Negavęs katėdros lenkų literaturos prie Kyjevės universitatės apsigyveno Volyniujė kaimė Omelno ir 1838 metais apsiėvedė su Zofija Vroničiute. 1840 m. nusipirko kaimą Gródek, kur persikraustė ant gyvenimo. 1841 m. sutvėrė laikraštį Athenaeum Vilniujė, 1849 m. pardavęs Gródek pirkó kaimą Hubin. 1853 m. persikėlė į Žitomierių, kur 1856 m. tapė aprinktas honoraliu globėju gymnazijos, direktoriumi pagelbinės draugystės (1857), direktoriumi teatro ir t. t. Kraševskis tuomet agitavo dėl išliuosavimo žmonių nuo baudžiamos ir dėl jų apšvietimo. Savo dainose "Budnik", "Jaryna", "Chatka za wsia" ir kitur, piešė sunkųjį kaimo liaudies likimą. Jis tyrinėjo ir Lietuvų praeitį ir apdainavo Lietuvos garbingumą poėmoje: "Anafielas" — kalnas amžinumo — susidedančioje iš 3 dalių: "Vytolio rauda", "Mindovė" ir "Vytauto karės". 1860 m. vyko į Varšavą dėl rėdymo "Gazeta codzienna", kur jis dėjo svarbą ant reikalų ekonomiško išsiplėtojimo, ant apukėsimo žydų. 1862 m. apleidė rėdymą, o 1863 m. iškako į Drėzdeną. 1879 m. Krokavoje šventė savo 50 metinį jubilėjų literariško veiklumo. 1883 m. tapė areštavotás Berlyne ir nėva už "valstybės vylų" 3½ metų pasodintas į gintuvę Magdeburge. 1885 m. išleidė jį ant 6 mėnesių dėl pataisymo sveikatos, ir jis iškako į Šveicariją. Mirė Genevoje 19 d. kovo 1887 m., palaidotas tapė Krokovoje. Rašęs yra labai daug apysakų; dėl Lietuvų akyvos Kuningas (1882), Krzyżacy 1401r. (1882), Król w Nieświeżu (1887), Matka królów (1883), Infantka (1884), akyvi yra taipgi jo pamiešnikai: Listy Władysława IV do Krzysztofa Radziwiłła (1867), Wspomnienia Wołynia, Polesia i

Litwy (Wilno, 1840, 2 t.); historiškai veikalai: Wilno od początków jego do r. 1750 (Wilno, 1840—42, 4 t.); Litwa, starożytne dzieje, ustawy, język, wiara, obyczaje, pieśni, przysłowia, podania (Warszawa, 1847—50, 2 t.); Litwa za Witolda (Wilno 1850); philozophia: Sztuka u Słowian szczególnie w Polsce i Litwie przedchrześcijańskiej (Wilno 1860); poezija: Anafielas (trilogia: Vitoloranda (Wilno 1840), Mindows (t. 1843), ir Witoldowe boje (t. 1845), dramos: Panie Kochanku (Poznań 1867); Radziwiłł w gościnie (Lwów 1872).— Tai buvo dėl lenkų vaisingiausias raštininkas, kurs Lenkiją išmokino mylėti skaitymus.

Ignotas Onacevyčius (mirė 1845), prasišalinus Leleveliui, skelbė Vilniuje kursą visatinos historijos; yra užsipelnęs rinkėjas historiškios medegos dėl historijos Lietuvos.

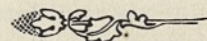
Vincas Pol g. Lubline 1807 m., nors jo giminė pacina iš Varmijos. Per Adomą Jocherį atsidarė dėl jo 1830 m. katėdra vokiškios kalbos ir literaturos prie Vilniaus universitatės, kurią laikė iki maištui 1831 m., pokam ištraukė į karę po vada generolo Chlapovskio. Potam gyveno Galicijoje. 1846 m. pateko į kalėjimą. 1849 m. tapo profesoriumi geographijos Lenkijos prie universitatės Jogėliunų, bet gavo dimissiją 1853 m. Mirė 1872m. Parašė Pieśni Janusza (1833), Pieśń o ziemi naszej (1843), *Historya szewca Jana Kilińskiego* (1843), *Szejnekatarynka* (1863), *Obrazy z Życia i Podróży* (1846), *Mohort* (1855), *Wit Stwoszcz* (1857), *Stryjanka* (1861). Parašė teipgi keletą mokslisų raštų, kaip *Północny wschód Europy pod względem natury* (1851), *Historyczny obszar Polski* (1869), *Sześć prelekcij o muzyce kościelnej* ir t.t.

Adomas Benediktas Jocher (1791 † 1860), mokytinis, patam profesorius ir bibliotekorius universitatės, o tos nelikus akadēmijos mediko-chirurgiškos Vilniuje. Užima prakilnią vietą tarp bibliographų. Išleidė *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce od wprowadzenia do niej druku aż po rok 1830 włącznie* (Wilno 1840—57, 3 t.).

Tarp garsunų Vilniaus universitatės buvo Joakimas Lelevelis, garsus historikas, gimęs Varšavoje 22 d. kovo 1786 m.; mokėsi konvikte Pijarų Varšavoje, o potam Vilniaus universitatėje 1804 m. Čion jis klausėsi philozophijos, ypačiai historijos pas Hussarzewskį, o philologijos pas Grodeck'ą. Jau 1808 m. apskelbė „Rzrut oka na dawność Litewskich narodów“ (Vilniuje), kur kaujasi su Schloezerio „mokytaja nežinia“. Per Tadaž Czackį buvo pašauktas mokymui historijos geographijos senų gadynių. 1810 m. Lelevelis iškako į Lucką, tai vėl į Porycką, kur toliaus studijavojo historiją. 1811 m. nukako į Varšavą, kur susipažino su Kviatkovskiu, Linde, Bentkovskiu ir Kopczyński. Čion jaunas adeptas netapė per išdidžius „jubilatų“ priimtas į draugystę Prietelių Mokslo! Pašauktas per Joną Sniadeckį, jis 1814 m. Vilniuje užėmė vietą profe-

soriaus universitatės; paskui perėjo į Varšavos universitatę 1818 m. Ant galo tapė paprastu profesoriumi Vilniaus universitatėj vieton Ignoto Onacevyčiaus 1821 m. Nuo 1824 metų po tardymo „filavėtu“ gyveno Varšavoje, kur išleido *Dzieje Polski* (1829), 1831 m. buvo ministru apšvietos ir sąnariu valdžios lenkų, ir dėlto 1832 m. išvyko į Prancuziją, o 1833 m. į Brukselę. Čion gyveno bėdoj ir varguose, kartais be kąsnio duonos. Mirė Paryžiuje 29 d. gegužio 1861 m. Pámatiniais idealais jo buvo: išliuosavimas ukininkų iš ponų valdžios ir laisvė tikėjimo po skyda tikros liuosybės ir brolystės. Rašė lenkiškai bei prancuziškai (Cp. „Aušra“, 1886, p. 114—115). Išleidė *Dzieje Litwy i Rusi až do unii z Polską* (Paryžiuje 1839). Županskis Poznanėje pasiēmė jo veikalą apgarsinti druku, kas įvyko: *Polska, dzieje i rzezzy jej* (1851—64), 20 t. Išėjo taipgi jo *Listy do rodzeństwa pisane* (Poznań, 1878—79, 2 t.) su daugeliu žinių iš jo gyvenimo. *Mowy i pisme polityczne*, Poznań, J. K. Županski, 1864.

(T. b.).

KLEBONO BEZDŽIONE.

Vienas klebonas gavo i dovanas nuo misijonieriaus draugo pietinėje Amerikoje, bezdžionę, kurią visi namiškiai labai pamylėjo už jos gabumus.

Vieną dieną, laike apvaikščiojimo kaimo šventojo, klebonas turėjo sau už garbę vaišinti savo vyskupą; klebonas-gi labai geidė parodyti savo talentuotą gyvulėiį.

“Tėmykite, jusų ekscelencija, kaip ji mėgdžioja mane visam kame. Matote, kaip ji apsilviko mano sutonu ir skrybele. Ir ji moka potam atsiklaupiti ir sukalbėti maldelę“.

“Iš tikro, gyvunas yra juokingas. Ir kokis intelligentiškumas! Ir koks poniškumas jojo judėjimuose! Tamista, kuninge, jis visiškai panėšus į jus!“

“Ir tėmykit dabar! Jis sėdi su mumis prie stalo; ir pirm valgant persižegnoja“.

“Negalimas daigtas!“

“Ir ji viską daro lygiai taip kaip aš. Pirm sriubos, jis patraukia biskį vyno su manim; potam jis įdeda žiupsnelį druskos į sriubą.“

“Galėtum manyti, kad tai žmogiškas sutvėrimas“.

“Tą ir aš sakau, jusų Ekscelencija. Jis elgiasi visam kame lyginai taip kaip aš“.

Laike šito pasikalbėjimo įeina tarnaitė nešdama sriubą. Bezdžionė paima jai už galvos, ir sultingom savo lupom pabučiuoja jai į kaktą.

Vyskupas sėdi be žado. Atsigaudamas, jis kreipiasi į kleboną su klausimu: “O kas ją pamokino šitaip daryti?“

L' Asino.

DENNIS HIRD, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

I.

Paprasti paveikslai.

Jeigu norime žinoti, kaip žemė susitaisė ir kaip visi augalai bei gyvunai atsirado ant jos, tegul mokslo vyrai mus pamokina tuos visus stebuklus, kokius jie susekė yra.

Mat bėgyje tukstantmečių žmonės teiravosi apie žemės istoriją ir visus jos gyventojus, ir jie susekė yra labai stebėtinus dalykus.

Vienu iš tų didžių susekėjų buvo Charlis Darwin'as. Jisai ir Alfredas Russel Wallace, žėdnas pasyriū, susekė yra — tą patį didį Evoliucijos principą. Tasai principas vadinasi Gamtos Išranka (selekcija).

Darvinas ir Wallace apskelbė trumpą evoliucijos atskaitą Linnėjaus Draugijos laikraštyje, liepos 1 dieną 1858 m.; o Charlio Darvino didėji kninga, *Veislių kilmė* (The origin of Species), tapo atspausdinta lapkričio 24 dieną 1859 m.

Šitosios kningos atspausdinimas buvo vienu iš didžiausių atsitikimų žmonijos istorijoje, nėra tatau atmainė svieto mintis ir užpampino daugybę apsirikimų.

Dabar mes galime pažvelgti į svietą ir į viską, "kas jame yra", ir gana aiškiai pamatyti, kaip tas viskas atsiradę yra. Visas procesas vadinamas yra Evoliucija, kas ženklina išsikivinklojimą arba išsiplėtojimą. Apie gyvus daigtus — augalus ir gyvunus — Evoliucija pamokina, kad jie visi pavisę yra pagimimu nuo mažų ankstybų formų, kurios taip buvo prastos ir smulkios, kad niekas negali pasakyti, ar jos buvo augalais ar gyvunais. Mes pamatysime keletą tų smulkių daigtų; gal-but jie buvo iš dalies augalais ir iš dalies gyvunais; jie gyvavo milijonais metų atgalios, pirma negu persidalino į dvi kliaisi, kurias vadiname augalais ir gyvunais, o kurios išsiplėtojo kiekviena savoje linijoje.

Mūsų žemės istorijoje nėra nieko taip stebėtino kaip buitės, kad žmogus susekęs yra tiek įstatymų, kuriais valdosi žemė ir jos gyventojai. Jeigu pradėsime nuo visai paprastų dalykų, tai mes galėsime pamatyti veikimą bent tulį šitų įstatymų.

Šitoji gilė priguli prie veislės, iš kurios auga mūsų ažuolų medžiai. Jeigu aš paprašyčiau draugų, kad jie atsivestų svečius ir sėstų pavėsin tos gilės, visi gardžiai nusijuoktų. Bet jeigu palauktumėme 500 ar 1000 metų, iki iš gilės išaugtų sustembęs medis, kas būtų paprasčiau, negu jieškojus paunksnio po juomi karštoje vasaros dienoje? Tatau pamokina mus vieną iš didžiųjų svieto įstatymų — beje, augimo įstatymą. Buvo laikas,

kada kudikis galėjo panešti gilę ir sėklą joje; bet po šimtmečių augimo ji taip didelė išaugo, kad nė dručiausias gyvulys ant svieto negalėtų jos pavežti. Jeigu tad norime suprasti, kaip atsirado visi gyvaujantieji daigtai ant svieto, nuolatos turime atsiminti šitą augimo įstatymą.

Fig. 1. Gilė.

Iš materijos taškeliu taip mažo, kad negalime jo įžiūrėti be padidinančio stiklo, gali išaugti (laipsnišku augimu) milžiniškas medis ar didelis gyvulys. Paimkime žinomą daigtą — bicyklį — ir mes suseksime kitą įstatymą.

Fig. 2 parodo mums ratukus, panėšinčius į bicyklį, kokius žmonės turėjo 1819 m., kada Jonas Ruskin už-

Fig. 2. Velocipeđas.

gimė. Jeigu žmonės dabar jais važinėtusi, mes juoktumėmėsi, nėra taip navatni jie išrodo. Važiuojantis

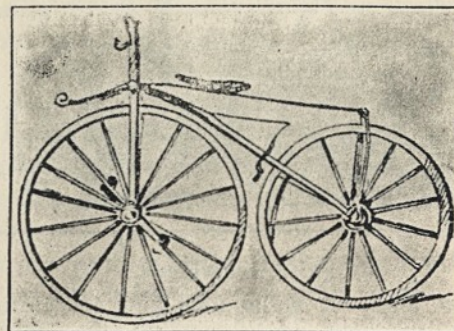

Fig. 3. Bicyklis.

stumdavo mašiną savo kojų pirštugalais, ir tad važiuodavo kaip ilgai galėjo, iki antru kartu reikėjo mašiną kojomis paminti.

Bet pagerinimai buvo daromi, ir beveik 50 metų vėliaus žmonės ėmė vartoti senąjį "kaulakrėtį", kurį parodo Fig. 3. Tai buvo kankynių prietaisas, be tokių liuonų kaip stebulės ritinukai ar pneumatiškos gumos; vienok jis turėjo pakojas, ir tai ne buvo zobovos daigtu. Tai buvo prietaisas daug geresnis už velocipedą.

Poto, kaip kaulakrėtis buvo ilgus metus buvęs var-tonėje, kas-nors sumanė pagerinimą, ir žmonės jodinėjo ant Humberio voraračio. Toji mašina turėjo milžiniš-ką ratą priešakyje, kaip galite matyti Fig. 4, o užpa-kalinis ratas buvo labai mažas. Važiuojantysis galėjo

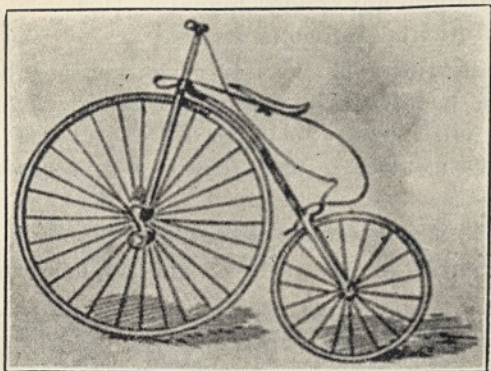

Fig. 4.

užsėsti ant jo laipsnis po laipsnio, ir mums rodos toji mašina netik pavojinga, bet ir netikusi. O vienok žmo-nės tuomet neturėjo geresnės idėjos.

Vis-gi metams nuo meto atėjo nauji pagerinimai. Vie-nas išrado, kad mums nereikia milžiniško rato prie-šakyje lyg su mažučiu šunpalaikiu bėgančiu užpakaly-je; kitas mintijo apie stebulės ritinukus; kitas apie minkštas gumas, o potam apie pneumatiskas, ir t.t., iki galima buvo pirktiesi liuosratį, tokį kaip matote Fig. 5, kurs netik yra labai gražus ir pavirkus, bet sutaupo ir

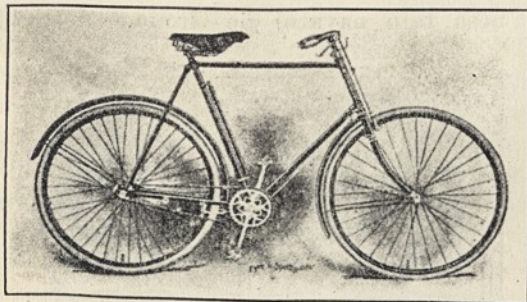

Fig. 5. Liuosaratis.

daug darbo, jeigu tik kelias nors-kiek žemynlink nusiš-liodnina.

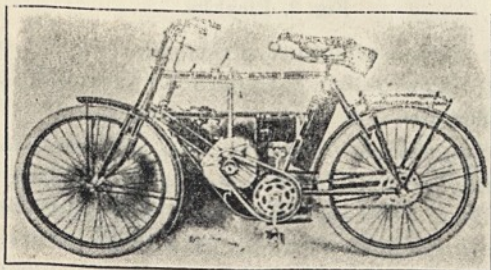

Fig. 6. Motorinis cyklis.

Potam išradėjai sumanė važinėti be daug triuso, ir padirbo motorinį cyklį, kokį matome Fig. 6.

Su šitąja mašina žmogus, rodos, sulyg užsinorėjimo šliaužte šliaužė. Motorinis cyklis turi didelę svarbą mašinų historijoje, nėra čion žmonės susekę buvo leng-vą judėjimo šaltinį, kurs pamokė juos subudavoti va-žiuojamąjį vežimą.

Šitoje mašinoje važiuotojas gali pasitraukti nuo ne-pavirkios sėdynės cyklio ir prisžiūrėti gyvenimui nuo krėslo su atlošomis, jeigu tik jis ne skrieja taip greitai, kad negalėtų atskirti vieną dalyką nuo kito.

Na-gi, aš paėmiau keletą šitų mašinų dėl paveizdos, dėlto kad su jomis yra kiekvienas apsipaziņęs, ir kurių ankstesni išradimai dar pamenami yra tulų karšinių, nėra susitinkame su kebliais uždaviniais didelėse Evo-liucijos buituse.

Atskaitą, kurią padariau apie bicyklį, galima pa-vadinti trumpa historija bicyklio evoliucijos, ir ji duo-da progą apie daug ką pamintyti. Tuli laipsniai šitos evoliucijos yra mums aiškūs:

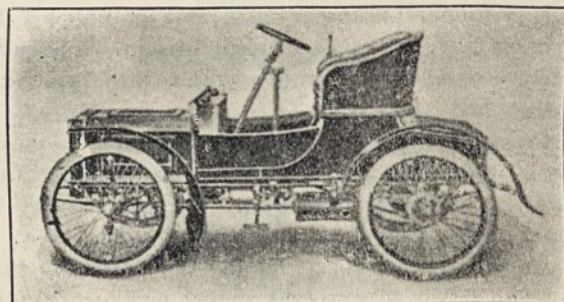

Fig. 7. Judamasai vežimas.

1. Seniausioji forma taip buvo prasta ir žiauri, kad beveik buvo be naudos, ir todėl toji forma ilgai neuži-laikė.

2. Pagerintosios mašinos išvarė kitas iš vartonės.

Jeigu mėgintum pirkti medinį besisupantį arkliuką ar kaulokrėtį, veikia surastum, kad daugiaus jie n'esti pardaviami, ir gal-but daugumoje miestų nerastum nė vieno už jokią prekę. Nuolatos beįvykstanti pagerini-mai išbanyti juos. Taip mintyjame, kada šnekame, kad kas-nors išnyko. Praktiškame sviete tai, kas ge-resniu yra, išbanyti tai, kas yra prastesnio. Iš tikrų-jų tai yra forma "tinkamųjų pergyvenimo".

3. Važiuojamame vežime mes matome, kad, nors ten veikia toji pat judamoji galybė, mes turime labai kitonišką mašiną. Tai tas pats principas, tik kitaip pritaikintas.

Šitie trys įstatymai turi didelį išnašumą, ir mes su jais vėl susitiksime, šnekėdami apie evoliuciją.

Parodę labai paprastą išsiplėtojamą bicyklį, paim-kime kitą paveikslą.

Fig. 8 mes matome įnagi, kurs mums išrodo prigu-

līs taip labai praeitēn, kad jis nepaliko pēdsako mus dabartiniame gyvenime. O vienok taip nēra. Žmonēs tur-but buvo gyvenę daug tukstančių metų, pirma negu jie prasimanē šitą mirtiną įnagį. Tai buvo stebuklingas išradimas savame laike, bet dabar nerastum kareivių apsiginklavusių su seidokais ir vilyčiomis, bent Britijos armijoje. Net Karališkoji Komisija armijos reformoms neprisiulo jų vartonēs!

Fig. 8. Laukiniečiai apsiginklavę su seidoku ir vilyčia.

Šitą figurą aš čion padėdu dėlei visai kitokios priežasties. Seidokas ir vilyčia pagamino du stebuklingu išradimu mūsų dabartiniame gyvenime; mes tai matome Fig. 9.

Nedaugelis žmonių išsyk tepatēmys bent kokį susirišimą tarp piano ir šautuvo. Tai yra graži paveizda tre-

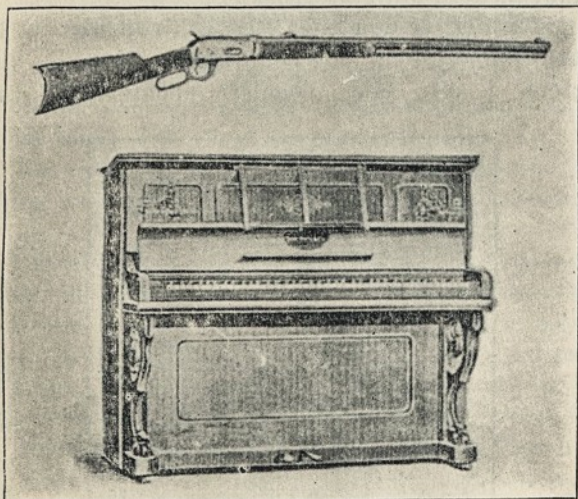

Fig. 9.

čiojo įstatymo, išiurėto važiuojamamjame vežime; bet du įvairiu principu išsiplėtojo iš to paties įnagio.

Kada medžiotojas ar kareivis timpltelėjo virvutę artymais savo ausies, jis girdėjo garsų skambėsį, kada virvutė virbėjo. Tad jis pradėjo dirbties pabukles padarymui garsų, sueilindamas dvi ar tris stygas prastu būdu. Amžių amžiais pabuklės buvo gerinamos, kaip kad matēme bicyklį gerinamu buvus, iki galiaus įgyjome savo dabartinį pianą — prietaisą su stygomis.

Bet seidokas su vilyčia buvo uršiaus panaudojamas užmušimui. Žmogus tai užmušinėjantis gyvunas. Jis pagerino vilyčią ir pridavė drutumą savo seidokui, iki Anglijos šauliai tapo baidyklėmis neprietelių, bevartdami ilgąjį kilpinį. Išradimas parako suteikė naują spėką lekinimui šaudinių, bet mokslas buvo tas pats kaip šaujant vilyčią. Ankstybiausieji brukliai buvo prasti, ir daugelis pagerinimų tapo padaryta, kad davus mums tobulą šių dienų šautuvą ar Gatlingo patranką. Evoliucijos žygiai šautuvo iš senovės Brown-bess'o į šiaudykštį bruklį galima matyti Pitt-Rivers'o Muzėume Oxforde.

Na-gi, reikia pripažinti, kad evoliucija yra tikruoju įstatymu išsiplėtojimo bicyklių, pianų, ir šautuvų; vienok kritikas gali pasiklausti: "Ar-gi toksai procesas įvykstantis gamtoje esti matomas taip-gi žinomoje historijoje gyvųjų daigtų?"

Taip, yra.

Pradėkime nuo prastos, gerai žinomos paveizdos arkljo kanopos.

Kanopos, nupieštos Fig. 10, seka vieną iš stebuklingųjų pasakų svieto. Užpakalinė naga esti po tiesiai pusiai, o priešakinė naga po kairei kožnoje poroje. Tai yra kopijos garsiųjų fosylių kanopų, rastų prof. Marsh'o ir sudėtų Yale Muzėume.

Jeigu koks-nors gyvas daigtas tapo išlaikytas žemėje ar uolose, mes jį vadiname fosyliu. Paprasčiausioje prasmėje fosylis tai daigtas žemėse atkastas. Šitos fosylės kanopos tapo atrastos Naujoje Meksikoje.

Mes šnekėsime tiktai apie priešakines nagas, beje iš kairės pusės kiekviename pavyzdyje.

Pradedant nuo kairės pusės figuroje, ir nuo augšto, mes matome didįjį kojapirštį, kaip jis dabar yra, randamas sluogsniuose uolų, vadinamų Naujagadyniškomis, ir reikėtų patēmyti, kad abiem pusēm šito didelio kojapirščio esti plonas kaulelis augštynlink; tai yra pašaliniai kauleliai, ir jie yra liekanomis anūdviųjų pirštakaulių, kuriuos arkliai kuomet-nors turėję yra.

Šitus kaulus randame ne gilių giliausiai kasdami uolosna; bet kasant gilyn, kanopa antroje eilėje nuo viršaus mūsų figuros tapo surasta. Šitoje kanopoje matome pašalinius kaulelius ēsant ilgesniais, arba kaip mes pasakytumēme, labiaus išplėtotais. Tai buvo atrasta uolų sluogsniuose, vadimuose Pliocēnu, ir todėl gyvulus tapo pavadintas *Plio-hippus* (hippos Graikų kalboje vadinasi — arklis).

Gilyn kasanties tuose pačiuose sluogsniuose uolų

tapo atrasta kanopa, trečia nuo viršaus, kuri turi tris pirštus. Tasai gyvunas tapo pavadintas *Proto-hippus*, kurs nors ženkliną pirmutinį arkli, bet jis dar nebuvo pirmutiniu. Pratėvis arklio, labai panėšus į jį, rastas Europoje, vadinamas esti *Hipparion*.

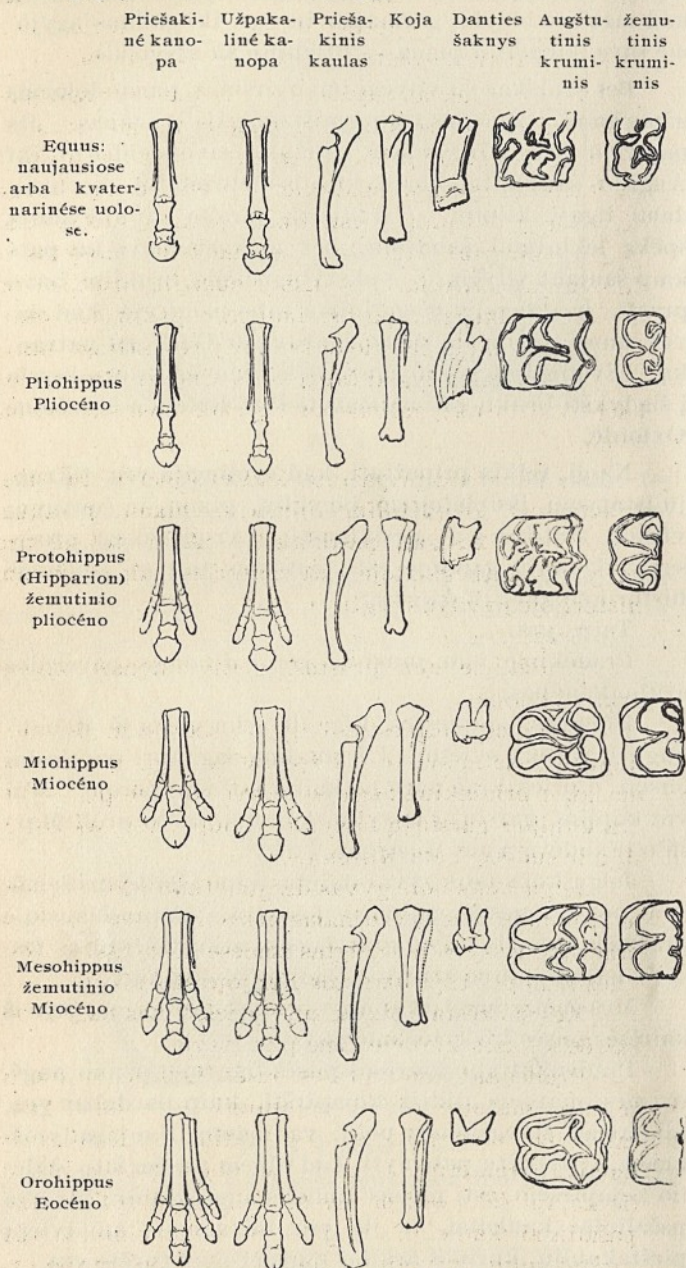

Fig. 10. — Šešios poros Arkliu Nagu.

Kasdami gilyn į kitą uolų sluogsnį, vadinamą *Mio-
cėnu*, randame kanopą, ketvirtą nuo viršaus. Gali itė-
myti kaulo krumpelį po tiesiai pusei iš viršaus, kurs
yra liekana pražuvusio kojapirščio, atsakančio mažam-
jam pirštui žmogiškosios rankos. Tas gyvunas tapo
pramintas *Mio-hippus*.

Kitas radinys, susektas tuose pačiuose uolų sluog-
sniuose, tai *Meso-hippus*. Toje kojoje mažasai kaulo

krumplelis pasidarė ilgesniu, beveik panėšiu į pašalinį
kaulą.

Gilesniame uolų sluogsnyje, *Eocėne*, tapo surasta ka-
nopa su keturiais pirštais (*Oro-hippus*, beje kalnų ark-
lys). Tas gyvunas beveik nebuvo didesnis už mūsų lapę.

Čion manoma buvo, kad jau eilė išradimų sustos,
bet kur tau? atkasant žemiausius sluogsnius *Eocėno*,

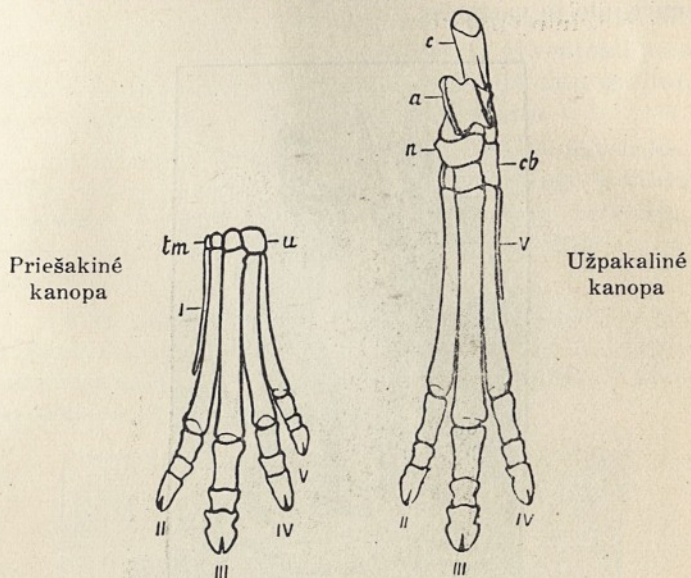

Fig. 11. Eohippo kanopa.

susekti tapo palaikai dar senesnio gyvuno arklių eilėje
(*Eo-hippus*), kurs netik turi keturis kojapirščius, bet
dar liekaną nykščio, kaip galite matyti Fig. 11.

Suradimas nykščio parodo, kad gyvunas pavišęs
yra iš penkiapirštės veislės. Tas gyvunas nebuvo di-
desnis kaip mažytė lapė.

Galimu yra daigtu, kad arklių veislė kilus yra iš
gyvunų, ne didesnių kaip truškis.

Padėk Fig. 11 po apačia Fig. 10, ir pamatysi, kaip
baigiasi išsiplėtojimo eilė bent šiadien žinoma. Jeigu
žvilgtersi į uolų eilę, negalėsi nepatėmyti įvairių

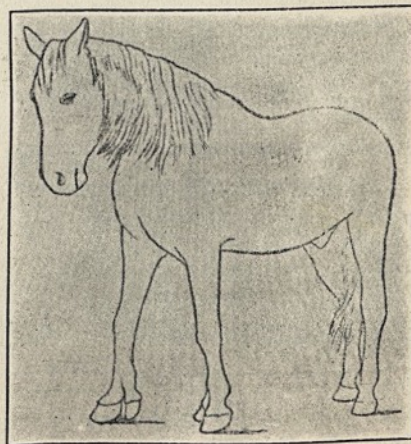

Fig. 12. Arklys su perdalintom nagom.

sluogsnių, kuriuose visos tos fossylės arklio kanopos tapo surastos.

Mes taip papratę esame prie didelės arklio kanopos, kad mes užsimirštame, juog arklio kanopa tai tik yra didelė perauga vidupirščio.

Kelete nesenų atsitikimų arkliai turėjo perdalintas nagas, kaip matyti galite Fig. 12 ir 13.

Šitie atsitikimai, drauge su buitimi, apšnekama vėliaus, kad jaunas kumeliukas, toli prieš savo užgimimą, turi tris pirštus, esti imami kaip tolesui atrodymai, juog arklys išsikivinkliojo iš prabočių, kurie turėjo ir vartojo daugiau negu vieną kojapirštį.

Daugiau šviesos gauname apie prabočius arklio, kada pažvelgiame į eilę tų gyvunų, prie kurių arklys priguli.

Visi nagotieji gyvunai sudedami yra į vieną padermę, ir vadinami esti *ungulata*; tasai žodis pareina nuo latyniško *unguis*, piršto nagas. Tarpe šitų ungulatų yra tulos stebėtinios formos, bet arklys yra vienintėlis gyvunas, kurs vaikščioja ramstydama si vienu kojapirščiu.

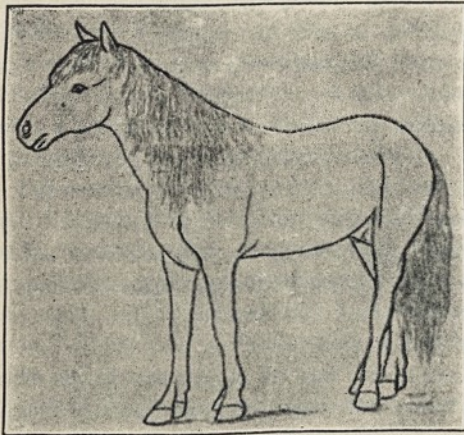

Fig. 13. Arklys su visomis nagomis padalintomis.

Vienu iš seniausių šitos kliasės ungulatų yra tapiras, randamas Amerikoje, ir parodytas Fig. 14.

Mes žinome iš geologijos, kad toji ungalatų (nagotųjų gyvunų) padermė pareina nuo daug mažesnių formų.

Ton padermėn telpa hyrax, dramblys, tapiras, rhinocėras, hippopotamas, kiaulė, verbliudas, karvė ir t. t.

Kad išjurėjus, juog šitie dideli nagotieji gyvunai pavisę yra iš smulkesnių pratėvių, reikia gerai patyrinti Kaplandijos hyraxas, Fig. 15. Kaplandijoje vadina jį "dasee", ir jis įbėga vidun ir išbėga laukan iš namų. Kartais jį vadina "coney". Daugelis žmonių mano jį prigulint prie truškių, ir nėra ko stebėtiesi; bet ausys kaip ir kitos žymės parodo, kad ten jis nepriguli.

Tas gyvunėlis išrodo lyg būtų peraugusi žiurkė, arba — gal-but — primena Guinėjos kiaulaitę (Cavy); visgi jis stebėtinai akyvas. Šimtais tukstančių metų jis

pasiliko beveik neatsimainęs. Iš gyvų atstovų jis stovi arčiausiai prie senoviškų prabočių dramblio, arklio, karvės, ir net ilgaplaukio mastodono.

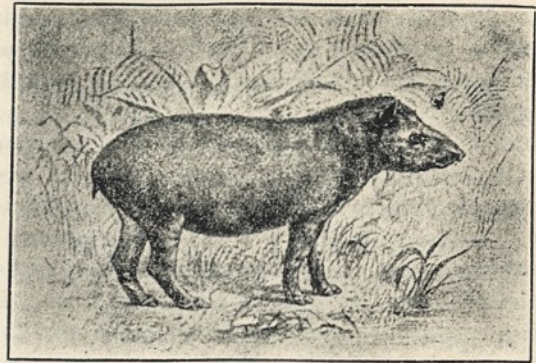

Fig. 14. Tapiras.

Dar tebegyvena keturiolika veislių šito gyvuno.

Iš tikrųjų tai yra lyg vaikščiojantis muzėjus; ir gal-but tik du gyvunu (ančia-kurmis ir sphėnoden) t'esti lygaus žingeidumo.

Nors jo skeletonas aiškiai parodo žymes nagotųjų gyvunų kliasės, tačiau tuli jo dantys panėsi į dantis rhinocėro, kiti — į dantis truškio ar žiurkės, ir tarpe tų dviejų ekstrėmų dantų esti tulos tarpinės formos. Žarnos šito gyvuno pasako labai seną pasaką, nėra jis turi poruotą caecum'ą, beje dvi akli žarni, — ir toje strukturoje jis panėsi į paukščius. Kada atsimename, juog žindžiai kilo iš šliaužlių pirma negu paukščiai išsikyrė iš šliaužlių, toji struktura, bendra ir paukščiams ir visiems Kaplandijos hyrax'ams, mus nuveda atgalios į dingusį amžinumą gyvasties historijos.

Na-gi, jeigu koks nors gyvunas turi žymes bendras daugeliui kitų gyvunų atskirų grupių, mes jį vadiname generalizuota forma. Šitasai konis (dasee) yra graži paveizda generalizuotos formos, ir labai svarbu yra mums išmanyti, ką mes suprantame tuo žodžiu; nėra generalizuotoji forma duoda pradžia daugeliui įvairu-

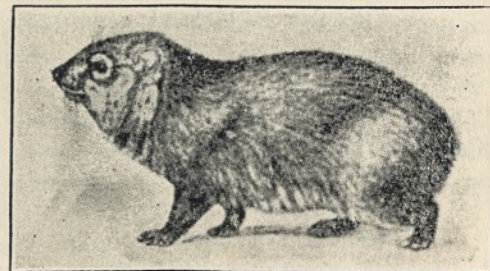

Fig. 15. Kaplandijos hyrax arba konis (dasee).

mų ir, galime sakyti, yra tėviška forma, iš kurios kyla įvairios veislės.

Generalizuotosios formos, taip-gi, paprastai išgaišta ir dingsta, nėra jos neįstengia užsilaikyti kovoje už buvį. Šitame sviete tai, kas įpatinga, kartais turi pa-

sisekimą. Arklys tai — labai specializuota forma.

Dabar staptelkime ir pažiūrėkime, kokią žinią mes iki tolei igyję esame.

Pirma, mes pamatėme, svarstydami apie gylę, kad menkas daigtelis, kuri pelė panešti galėtų, pasidaro bėgyje 500 ar 1000 metų taip dideliu, kad duoda paunksnį nuo saulės daugeliui žmonių. Viskas, ko reikia, tai — augimo ir laiko.

Antra, iš bicyklio pasimokinome, kad visupirma gauname prastas, netobulas formas. Tą patį mes regėjome išsiplėtojime arklio kanopos. Ji prasidėjo mažame gyvune generalizuotoje formoje, turinčiame penkis kojapirščius; bet, specializuodamasi per tukstančių tukstančius metų, jis numetė šalin visus kitus, išskyrus vidurinį pirštą, ir pastojė labai išplėtotu gyvunu, arkliu, su vienu labai dideliu pirštu, naga arba kanopa.

Trečia, pasimokinome taipgi iš prabočių arklių, kad maži gyvunai generalizuotos formos gali duoti pradžią daugeliui įvairių didelių gyvunų bėgant amžių amžiams. Kas gali būti aiškesnio ir stebuklingesnio kaip kad arklys, dramblys, verbliudas, ir daugelis kitų, yra paviję iš grupės labai mažų gyvunų, tokių kaip koniai, kurie išrodo beveik kaip didelė žiurkė!

Ketvirta, mes matėme dalykuose šautuvo ir piano, kuriuodu abu parėję yra iš seno seidoko ir vilyčios, kad du labai nepanėšiu daigtu išsiplėtoja iš bendro šaltinio, jeigu jie plėtojasi įvairiose linijose.

Na-gi, šitie paveikslai ir šitie įstatymai čion tapo pažymėti tik todėl, kad mus prirengti prie apsvarstymo keletos milijonų gyvunų ir prie išitėmyjimo, kaip didi yra evoliucija, kuriai įvykti reikėjo milijonų milijonais metų.

(T. b.)

VAKARO ETIUDAI.

Kavokis saulė paausiuota
Tamsioje begalinėj,
Nesuprasi tu spinduliuota
Ilgėsio krutinės!..

Ateis ir vakaras laimingas
Jautriame tykume
Ir gražios pasakos, meilingos
Tada vilios mane!

Ir užsidegs žvaigždutės laimės
Erdvybėj tolimoj,
Ir atsimįsiu ugnį baimės
Šalies man prigimtos.

B. Kaunis.

L. W. Sheldon.

“Malda Viešpaties”.

Su paaikškinimais iš šv. Žydų rašto, vadinamo biblija

“Tėve Musų”:

“Jūs esate iš tėvo velnio“. Jon. VIII. 44. “Jezus tarė jiems: jeigu dievas jusų tėvas būtų, tai manę mylėtų“. Jon. VIII. 42. “Pavadinsiu mano žmonėmis tuos, kurie ne buvo žmonėmis mano“. Rom. IX. 25. “Kas iš dievo esti, klauso dievo žodžių; todėl jūs neklausote, jog iš dievo n’esate“. Jon. VIII. 47.

“Kursai Esi Danguose”:

“Štai, dangus negal tave patalpinti.“ I Kar. VIII. 27. “Dangus ir žemė praeis“. Mat., XXIV. 35. “Mes laukiame naujo dangaus ir naujos žemės. II Pet.; III. 13. “Dangus uždegtas ugnimi suirs“. II Pet., III. 12.

“Šešakis Vardas Tavo”:

“Kuom yra Visogalis, kad jam turėtumėm tarnauti?“ Job., XXI. 15. “Dėl savo vardo, neapgėdink mus“. Jer. XIV. 21. “Argi dabar matote, mane vieną esantį, o ne kitą dievą šale manęs?... Kad aš savo kardą kaip žaibą pagaląsiu, ir mano ranka teis, tai aš atkeršysiu savo neprieteliams ir manę neapkenčiantiems atrokuosiu. Aš savo vilyčias prigirdysiu krauju, ir mano kardas es kuną, draug su krauju užmuštųjų ir kalinių, nuo nuogosios galvos neprietelių“. Deut. XXXII. 39—42. “Aš ištiesiu savo ranką ir tavę bei tavo žmones ištiksiu maru, kad tu išnaikintas busi nuo žemės... dėlto aš tavę gyvą palikau, kad mano galė pasirodytų ant tavęs, ir mano vardas būtų apsakytas po visas žemes“. Ex, IX. 15. 16.

“Ateik Karalystė Tavo”:

“Ar manote, kad aš atėjau santaikos duoti ant žemės? sakau, kad ne, bet suirimą“. Luk., XII. 51. “Taip taria viešpats: štai aš jums bėdą ištaisu ir sumislįju klastą prieš jus“. Jer. XVIII, II. “Lygiai kaip sidabrą, varį, geležį, šviną bei ciną sudeda į pečių, kad ugnį po jais įpustų ir sutirpytų: taip ir aš jus savo keršte ir didžioje rustybėj įdėsiu į pečių, ten jus paliksiu ir sutirpinsiu. Ezek., XXII. 19. 20. “Nes atėjau, idant suvaidinčiau žmogų prieš tėvą savo, ir dukterį prieš motyną savo, ir marčią prieš uošvę savo, ir neprieteleis žmogui bus jo paties namininkai“. Mat. X. 35. “Todėl, sako viešpats, ir jus vėl turite manęs laukti, iki aš pasikelsiu savo laiku, ir pagonus surinksiu, bei karalystes kruvon sušauksiu, mano kerštą ant jų išliet ir visą kerštą mano narsumo; nes visas svietas bus sudegintas ugnimi mano keršto“. Zep. III. 8.

“Buk Valia Tavo”:

“Geležinį jungą aš prie kaklo visų šitų tautų prikabinau“. Jer. XXVIII. 14. “Nes aš atlankysiu juos ketu ropomis slogomis, taria viešpats: kardu, kad jie būtų nužudomi; šunimis, kurie juos draskys; paukščiais dan-

gaus ir žvėrimis žemės, kad jie būtų suėdami ir supustyjami. Jer. XV. 3. "Ne turite dumoti, buk atėjau pakajų siųsti ant žemės; aš ne atėjau pakajų siųsti, bet kardą". Mat. X. 34. "Viešpats dievas vislab savo mie rio dėlei daro, ir net dievo nesibijantį ant piktosios dienos". Sal. pam. XVI. 4.

"Kaip Dangų, Taip ir ant Žemės":

"Ir radosi kova danguje". Apr. XII. 7. "Ir dievo bažnyčia buvo atverta danguje... ir radosi žaibai ir balsai ir perkunai ir žemės drebėjimai ir didi ledai". Apr. XI. 19. "Bet danguje gyvenąsis juokiasi iš jų, ir ponas dievas niekina juos. Ps. II. 4, 5.

"Duonos Musų Visų Dienų Duok Mums Šiandieną":

"Ale jis tarė man: štai; aš tau daviau karvių mėšlą už žmogaus mėšlą, kuriuomi tu savo duoną pritaistyti turi". Ezek. IV. 15. "Turėsite mėšlą savo sunų ir dukterų esti". Lev. XXVI. 29. "Tu valgysi vaisių savo žyvato, mėšlą savo sunų ir dukterų, kurius tau davęs viešpats". Deut. XXVIII. 53. "Aš jiems duosiu esti mėšlą savo sunų bei dukterų, ir viens antro mėšlą". Jer. XIX. 9.

"Ir Atleisk Mums Kaltes Musų":

"Aš užleisiu nelabystą ant visoko, kas turi kuną". Jer. XIV. 5. "Nei čėdysiu, nei perleisiu, nei gailėsiuos jų pragaišimo". Jer. XIII. 14. Septyneriopai daugiau pavėtrių padarysiu, jus ištikdamas dėl jūsų griekų". Lev. XXVI. 21. "Nėsa aš viešpats, tavo dievas, esmi didėi keršįjas dievas, atlančas nusidėjimą tėvų ant vaikų ik į trečiąją ir ketvirtąją eilę tų, kurie nenėcia manęs". Exod. XX. 5. "Todėl-gi ir prieš juos su didliu papykiu elgsiuos, ir mano akys netur jų čėdyti, neigi noriu ant jų susimilti. Ir norint jie didžiu balsu į mano ausis rėktų, tačiau aš jų neklausysiu". Ezek. VIII. 18.

"Kaip ir Mės Atleidžiam Saviems Kaltiems":

"Prakeiktas tas, kursai savo kardą užtrukina kraujo pralieti". Jer. XLVIII. 10. "Darykite kardų iš savo žagrių, ir raguotinių iš savo pjautuvų". Joel. III. 15. "Jie išplėšis tuos, kurie juos išplėšė, ir apdraskys tuos, kurie juos apdraskė, taria viešpats, ponas dievas". Ezek. XXXIX. 10. Ir jis tarė jiems: taipo sako viešpats, Izraėlio dievas: apsijuoskite kožnas savo kardu aplink savo strėnas ir pervaikščiokit šen ir ten nuo vienu vartų iki kitų per abazą, ir žudykit kožnas savo brolių, gėntį bei artymą", Ex. XXXII. 27.

"Ir Nevesk Mūsų į Pagundinimą":

"Todėl dievas jiems atsiųs tvirtus klajojimus, kad ir melui tikės". II Thess. II. 11. "Tegul jie gertų ir savo vargų užmirštų, ir savo bėdos daugiaus neatsimintų". Sal. pam. XXXI. 7. "Po šių nusidavimų vyliojo dievas Abraomą". Gen. XXII. 1. "Nes dievas juos kibins visokiomis nelaimėmis". II Kar. XV. 6.

"Bet Gelbėk Mus Nuo Pikto":

"Jūs žalčiai ir angijų veislė, kaip norite išvengti

pekliškąjį pražudymą"? Mat. XXIII. 33. "Dabargi žiurėk, ponas dievas meluojančią dvasę perleido į visų šių tavo prarakų burną, ir ponas dievas pikto ant tavęs kalbėjęs". I Kar. XXII. 23. "Tai ir aš juoksiuos jūsų prapuolime ir jus niekinsiu, kada ateis tai, ko jūs bijotėsi. Sal. pam. I. 26.

"Kas nelabs, tas vis testov nelabs, ir kas nevalyvas, tas vis testov nevalyvas". Rev. XXII. 11.

"Nėsa tavo yra karalybė":

"Tu busi nuo žmonių varytas, ir turėsi pasilikti pas galvijus lauke, ir valgidins tave žole kaipo jaučius, ir gulėsi po dangaus rasa ir pašlapsi..., kad žinotumei, Augščiausiajį valę trrint ant žmonių karalysčių, ir jas duodantį, kuriam jis nor". Dan. IV. 22. "Aš tau vašą dėsiu į tavo nosį ir žaslas į tavo burną". 2 Karal. XIX. 29. "Tai bus kaukims ir dantų klakėjims, kad regėsit Abraomą, Izaoką bei Jokubą ir visus prarakus dievo karalystėje, bet savę išstumtus". Luk. XIII. 28.

"Ir galybė":

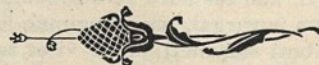
"Aš jus nuvesiu kaip avinėlius ant papjovimo, kaip avinus su ožiais". Jer. LI. 40. "Aš užvesiu bėdą ant viso, kas gyva, sako viešpats". Jer. XLV. 5. "Aš juos mindžiosiu savo papykime, ir sumindžiosiu savo dideliame narse". Isa. LXIII. 3. "Taip sako pons dievas: štai, aš tau daug bėdos prikelsiu iš tavo paties giminės, ir tavo moteres tau atėmęs po tavo akių duosiu tas tavo artymui, kad jis sugulės su tavo moterimis kožnam bematant". 2 Sam. XII. 11. "Ir anus mano neprietelius, kurie nenorėjo, kad ant jų viešpataučiau, atveskit šian, ir užavinkit juos po mano akių". Luk. XIX. 27. "Kaip tikrai aš gyvas esmi, taria viešpats ponas dievas, aš ant jūsų viešpatausiu druta ranka ir ištiestu petimi ir išlietu didžiu papykiu". Ezek. XX. 33.

"Ir garbė":

"Tai aš prakeikimą ant jus siųsiu, ir jūsų žegnonę prakeiksiu, beje aš ją jau prakeikęs esmi". Mal. II. 2. "Kurie kančias kentės, amžiną pražuvimą toli nuo viešpaties veido ir nuo šlovingos jo galybės". 2 Thess. I. 9. "Kad prisibijotumei šio šlovės pilnojo ir baisingojo vardo viešpaties savo dievo, tai pons dievas dyvinai su tavimi elgsis, slogindams tavę ir tavo vaikus su didžioms ir ilgai patenkančioms slogomis". Deut. XXVIII. 58, 59. "Pagarbintas t'esie pons dievas, mano stiprybė, kursai mano rankas mokina gintis, ir manó pirštus kariauti". Ps. CXLIV. 1.

"Ant amžių":

"Ir tu iš savo tėviškės busi patrempts, kurią aš tau daviau, ir tavę bernais padarysiu tavo neprietelių žemėj, kurią tu nepažįsti; nės jūs mano papykio ugnį uždegėt, amžinai degančią". Jer. XVII. 4.

MIKAS PETRAUSKAS.

IŠ MUZIKOS ISTORIJS

(Žiurék "L. M." N36).

Sugrįžšiu vėl prie gvildenimo to, ką turiu čia sau tikslu pasistatęs.

Aistetiškumas mūsų dainų yra labai didelis, kadangi tos dainos ima savo pradžių gamtoj ir mene. Taigi tikrasai dailumas muzikos srityje gali išdygti tik iš vingių tautos dainų ir pamatan mūsų muzikos padėta tautiška daina galės tikrai suteikt pilną aistetišką užganėdinimą. Dainos turi but muzikų kompozitorių aprėpiamos visokeriopo upo. Kompozitorius tegul stengias, kad jo veikalas būtų iškekautas vingiuose liaudies dainų, neperžengiant meno rubežių.

Dailumas mūsų dainų netik apsiereiškia savoje pras-toje melodijoje, bet ir savu dailiu, įvairiu ir turtingu turiniu, — taigi mūsų dainos pilnai užganėdina aistetikos reikalavimus. Toji lygsvara dailaus motivo ir aiškaus turinio iškelia mūsų dainą erdvėsna tobuliausio meno. Taigi tokia mūsų daina savu lygiu plaukimu, lygiais, be šuolių, nors kartais ir ne sėtais vingiais (kurie dar daugiau originališkumo priduoja), neiškelia kokių ten aržių geidulių, bet suteikia augštą ir prakilnų dvasiai nuraminimą.

Dalis mūsų dainų, kurių vingiai išlėto, launiai, pavirkiai eina, lyg kad pavasarinis debesėlis be vėsulos ir audros, nešantis po žastais šaltinius apšlakstymui žemelės, atgaivinimui ir auklėjimui dailaus augmenėlio, — yra mums visų brangiausias: jos prakilnios ir iškilmingos, jos suteikia dvasiai lygią nenuauštančią drąsą, jos sukelia prakilnias mintis prie broliškos meilės ir jungaties visuose geruose dylykuose.

Mūsų daina turtinga ir begalo apšti įvairumais medžiagos ir jinai tvėrėjui — muzikui gali suteikt tiek daug įkvėpimo, juog galėtų but pagaminti iš to gemališkiausi veikalai, tegul tik pats tvėrėjas būtų apdovanas gabumais. Tegul kiekvienas muzikas-kompozitorius paverčia savo ausį ir širdį į šventnamį, kurį maloniai bangos tautos melodijų lankytų ir ten išskrostų gilias žymes savo tobulumo kompozitoriaus pajautiman; tuomet kompozitorius galės turēt ir rašyt kompozicijas, kurios bus visiems kitiems naujos, savotiškos ir dailios, — mums bus perlų pabirais augštos ir prakilnios kompozitoriaus vaidentuvės. Visi kiti tokius tvarinius pripažins dailiais ir musiškiais. Tuomet bus didesnis patikrinimas visos tautos eisenos prie linksmaus, laimingo, dailaus pasistengimo netik prie meno, bet prie gyvenimo.¹⁾

1) Genijališkas kompozitorius, rašydamas muzikos veikalą turi taip rašyti, kad tas būtų atvaizdinimu visos tautos dvasijos. Džiaugsmi ir vargai, pasistengimai, kiltumai drauge su savo norais turi buti sužymėti norai visos tautos; — tegul tas viskas bus išreikšta ir atvaizdinta.

Mūsų daina išsispinduliavo iš visos tautos smage-nų; ji buvo amžiais laikyta Panteone kiekvieno lietu-vio krutinės, tai kaip tokią dainą ne branginus! Ji ir toliau neturi but užmiršta! Tauta tolei gyva, pakol savo dainą dainuoja, savo daile auklėja. Su puolimu dailės apsiereiškia puolimas ir tautos.

Lietuvoje muzika, ypač daina, buvo iš senų senovės viešpataujančiu menu; visos mūsų muzikos stygos buvo ištemptos ant liaudies krutinės. Toks platus liaudije dainų išsiskleidimas ir iki šių dienų plaukiąs tas dailusai vilnių vilnimis menas sako, kad protėvių mūsų turėta netik prie to palinkimai, bet ir dideliausia meilė. Žmonės daugiau mylinti daile, yra kulturiškesni už tuos, kurie prie dailiojo meno mažiau palinkimū turi. Stryjkovskiui norėjosi lietuvius išstatyti visai nekulturiškais ir laukiniais, kad net duoklė lietuviai slavams mokėję vantomis ir karnoms. Bet tai bus teisingiau pasakius, anuosius laikus prisiekiant, kad pageidavusių duoklės reikalavimas savu supratimu nesiekė augščiau vantos ir karnos.

Mūsų tauta negyveno vien fiziškuoju žemesnių reikalavimų organizmo užsiganėdinimu, bet stengėsi per dainą turēt dorišką užsiganėdinimą ir kunas tokiu būdu, po įtekme to meno, buvo drauge geresniu dvasios įrankiu, kuris greičiau gali atsiliept ant pritikimų savo artimo.

Civilizacija kyla ačiu protui ir jausmui — ačiu mokslui ir dailei. Jokia mintis be veikmės ne įvyksta, taigi ir jausmas, kuris žmogų ragina prie veikmės, gali buti vienoje eilėje su protu. Taigi menas, tobulintojas jausmų, eilėje testovi su visais mokslais!

Mūsų dainose jaučiamas pilnas lygumas, be aržumų; tas sako, kad ji yra išsiliejusi iš pastovios dvasės, be įtekmės to aržaus elemento, kuris neatvaizdina tos pastovios liepsnos, tos nuolatnės šilumos, bet tik kibirkštes traiškainčių nedėgulių, ne; — mūsų dainoj lieka gilus jausmas, suteikiantis gilią svajones ir mintis. Vienok toji rami, lėta daina išskilia kibirkštes iš žmogaus jausmų gal dėlto, kad ji mūsų protui, jausmui ir visiems dirksniams yra pažįstama, yra įgimta, taigi tie visi pajautimai greičiau savai dainai ir atsiliepia — kitaip ir but negali. Toji mūsų daina tikrai gali mums suteikt tą šiltą ugnelę broliškos meilės, paskatint prie viso gero ir išduot dvilinkas pajiegas ištvėrmei ir kovai su gyvenimu.

Mūsų daina yra menų menas. Ją sutvėrė nekoks sausas teoretikas, bet visos tautos pripildyta įkvėpimu krutinė. Taigi lieka tą giliai suprast, pažint ir tyrinēt, ką prakilnaus ir gero tautos alkys mums pagamino.

(T. b.).

Šis bei Tas iš Chronikos

Scrantonio Lietuviai užsipelnę yra geroką žiupsni garbės Penssylvanijos valstijoje, kada galutinai laimėjo bylą, užvestą prieš juos Hobano, vyskupo Romos katalikų diacezijos. Dar rengiantis statyti liet. bažnyčią, pirmiečiai perserginėjo žmones, kad bent neužrašytų bažnytinį turtą savastim Airių vyskupo. Žinoma, fanatikams persergėjimai nepatiko ir jie tik pravardžiamais atsimokėjo. Ant laimės nusenęs vyskupas O'Hara nieko pikto nematė, kada raštuose tapo įrašyta "šv. Juozapo Lietuvų Katalikų bažnyčia" ir kada vyskupas su kuningu kaipo "trustees" (igaliotiniai) galėjo kontroliuoti įeigas ir išeigas parapijos. Bet laikui bėgant, žmonėms ėmė nepatikti kuningų viešpatavimas ir liaudis užsimanė pati bažnyčios turtus kontroliuoti. Vyskupas prieš žmones užvėdė bylą teisme ir stengėsi viską prisivinti, ir vysk. Hoban'as žmonėms tikrino, kad jis, Mikė — anot žmonių išsitarimo — ėsą vienintelis ir tikrai bažnyčios turtų valdytojas. Žmonių vadu buvo Jonas Aponas, kurs pasišventė gelbėti liaudies savastį iš nagų Romos potentato, ir liandis rado teisingą patarėją ypatoje advokato W. J. Hand'o. Aponui prisiėjo daug nukentėti nuo kuningo ir vyskupo siundomų fanatikų — apsvaigėlių. Bet Aponas nenusiminė ir pergalejo visas kliutis. Vyskupas metė interdikta ant Lietuvų bažnyčios ir uždraudė ten pamaldas laikyti, o jo kuningas J. Kuras, pamokslininkavo vyskupo kopyčioje mieste. Koki tie pamokslai buvo, galima suprasti iš visokeriopų keiksmų, drapstomų ant galvos visų pirmiečių, ir iš siundymų prieš atskalunus, kaip Kuras vadina apgynėjus žmonių savasties. Galiaus liaudis kreipėsi prie kun. Fr. Hoduro, vyskupo tautiškos Lenkų bažnyčios, kad duotų Lietuviams kuningą, ką ans ir padarė. Tad Airių vyskupas gavo pavieto teisme uždraudimą kun. Miekevyčiui laikyti pamaldas Lietuvų bažnyčioje. Teistojas Newcomb tikrino, kad tik Airių vyskupas tegali duoti kuningą, kurs laikytų pamaldas sulyg Romos apeigų, ir todėl išdavė "injunction". Atsišaukta į Augščiausiąjį Teismą, kurs netik panaikino uždraudimą, bet ir vyskupui Hobanui suteikė smarkoką antausį, kam jis mėgina apeiti įstatymus ir prisivinti žmonių savastį. Airių vysk. Hoban, 6 d. balandžio, išdėgė per pamokslą Augščiausį Teismą, ir per lukraštį "Times" grasino varu įsiveržti į Lietuvų bažnyčią. Tik bėda: Lietuviai užsikvietė policiją, ir toji padarė tvarką taip, kad vysk. Hoban negali nė interdikto atsiimti...

Tai gi Lietuviai atliuosavo Penssylvanijos bažnytinę savastį nuo vyskupų grobišavimo ir šiadien, kas no-

rės, galės savo savastį valdyti. Garbė Scrantonio Lietuviams, kad katalikų bažnyčiai Amerikoje apkarpė sparnus. (Suprantame, kad tāsynės teisme dar neužsibaigė. Vyskupas nori, kad brolis dabar broliui akyn šoktų!)

* * *

Lietuvių pirmiečiai, ar Amerikoje ar Europoje, stovi ant pamato naujosios pasauležvalgos, beje atmėta Žydų pasakas apie svieta ir žmogaus sutvėrimą, o tikrina, kad viskas atsiradę yra evoliucijos keliu. Tą naują pasauležvalgą mes įgyję esame jau tai mokyklose, jau tai skaitydami raštus kiltų mokslo vyrų svetimose kalbose. Savoje-gi kalboje tokių raštų mes mažai turime; daugiausiai gal but prof. L. Buechnerio veikalas "Spėka ir Medega" prisidėjęs yra Lietuvius supažindinti su evoliucijos teisybėmis. Tačiau ir tas veikalas nelengvus yra suprasti paprastam, nemokytam Lietuvviui. Tad-gi dabar "Laisvoji Mintis" rįžosi išleisti labai populiarišką veikalą Dennis'o Hird'o, papuoštą daugybe paveikslų, kurie palengvina ir paaiškina skaitymą. Nesigailėsime lėšų išleidimui to veikalui, nėsa tikimėsi, kad ir skaitytojai mus parems savo prenumerata. Persitikrinę esame, kad "Laisvos Minties" užsisaikytojai mielai skaitys tą veikalą ir įsigilins į evoliucijos mokslą, taip kad galiaus įgys savistovumą ir nusistovėjimą savų pažvalgų ir tokiu budu apsisergės nuo žabangų, paspėstų per tiek amžių per bažnyčios atstovus.

* * *

Šnekėjome seniaus apie Lietuvų-Latvių respubliką. Aišku, kad kiekvienas Lietuvys turėtų įdomauti ateičia tautos. Kodėl Bulgarai, Serbai, Juodkalniečiai, Mexico, Chinai ar kiti, neturėtų įdomauti savo ateičia? Naje, jie yra svetimos padermės žmonės. Jiems mat ir tinka protauti apie savo neprigulmybę; o mes, Lietuviai, papratę prie jungo ir papratę kitiems savo jiegas atiduoti, mes turimė tarnauti Romai, Vokiečiams, Maskoliams ar Lenkams, o ypačiai Socialistų dabartinėms užmačioms. Mes esame taje minkšta tešla, iš kurios kaimynai gali sau iškepti duoną. O ar mes tos duonos ragausime, bene mūsų vadovams rupi? Kas vadovams rupi, kad mes seniausioji, begyvuojančioji tauta? Kas jiems rupi, kad mes davėme pradžia civilizacijos Europos tautoms? Kas jiems rupi kad mūsų tauta suteikė vadus civilizacijoje, apšvietoje, mene ir literaturoje Lenkų tautos?! Jiems istorija nerupi. Jie tikrina, kad istorija — tai numirėlių darbas. Bet ar jie gyviejie bent pirštu kruta priekyn, tai kitas klausimas. Musų politikai esti benkartais: kartais kuningų vaikais, kartais Černiševskių ar Marksų išperomis, kartais Tolstoju pasekėjais, o ką jau besakytum apie Šopenhauerį, Nytčė ir kitus?! Ar jie pažįsta Lietuvų tautos praeitę ir dabartį? Ar jiems rupi tautos troškimai ir tautos idėalai? Vargiai! Jie gyvena išpuščiais

šalies, kurioje gyvena, bet savo, tikrai lietuviškos minties neturi! Kas jiems Lietuv-Latvių respublika? Jos dar nėra! O kad įvyktų, ar nuo benkartų galima laukti pasidaravimo? Sako (nors nežinau ar teisybė), kad Lietuvos inteligentija, tulame savo susirinkime, nutarė, kad Lietuvių tauta numirusi, ir kad inteligentija dirbs, idant mes vieni sulkenėtumėme, kiti sumaskolėtumėme, tretį suvokietėtumėme, kiti vėl suanglėtumėme ar sužydėtumėme ir t.t., nėra Lietuviams kaip tautai ateities nėra!.. Tolygią giesmę man giedojo Tilžėje 1883 m. prof. Thomas ir kiti to laiko "didvyriai" Prusuose, kuomet mes Didžiojoje Lietuvoje nė pirštu krustelti negalėjome dėl Maskolijos priespaudos. Ar kas atsivainė iki šiam laikui? Turbut nė p. Grigaitis užginčyti negalės, nors jis ir šiadien kuningų mokymu persiėmęs yra (žr. No. 2, "Pirmyn"), kad virtusi yra kitokia gadynė. Jeigu ir be spaudos Lietuvių tauta atsiekė dalį savo uždavinio, tai šiadien su pagalba spaudos ji galės daugiausiai atsiekti, jeigu vaikai tautos nepasiliks subenkartėje, jeigu jie savo tėvynei ir savo žmonėms tarnaus, o ne — pašaliniejiems, interesams, ar tie interesai būtų tarptautiški, maskoliški, lenkiški ar vokiški. Dar 1884 m. skelbiau "Unijoje" vienybę tautos, panlituanizmą, ir šiadien tai paantrinu, ypačiai paantrinu tautiečiams jaunesniems, kad jie turėtų gilesnį supratimą ir augštesnį idealą dėl plėtojimosi mūsų tautystės. Kas šiadien, neatsižvelgdamas į prašaliečių įtaką, tautos medžiagišką, apšviotos ir doros stovį kelia, tas dirba netik savai tautai, bet ir visos žmonijos labui. Tegyvuoja Lietuv-Latvių respublika ir visos žmonijos pažanga! Ateis laikas, kad ir nutautėliai grįžs prie lietuviškųjų edžių! Tik susipratusieji Lietuviai nepaliaukime dirbė ir dirbė dėl tikro demokratizmo....

* * *

"Saulė", leidžiama Mahanoy City, Pa., paskelbė, kad ji "agentų-krėpšelninkų" nesiuntinėja užrašyti laikraščiu. Ir gerai daro! Retai kuomet mes "Saulė" pagirti galime, nėra ir jos rašyba ir jos pakraipa yra labai abejotini dalykai. Bet dėl agentų, kuriuos ji krepšelnikais vadina, net "špicliais", mes beveik "Saulėi" pritariame. Mes turėjome ir turime agentus, kurie važinėdami ar namie budami, užrašinėjo "L. M." Tačiau mums yra gėda prisipažinti, kad dauguma tokių agentų, surinkę prenumeratą, išlestuvei netik pinigų neprisiunčia, bet nė antrašų to žmogaus, kurs "L. M." užsisakė. Gauname daug rugonių nuo gerbiamų tautiečių, kurie užsisakė per agentus "L. M.", o jos negauna. Prisiunčia net parašus agentų, kurie priėmė pinigų, bet mums nė žinios tie agentai nedavė, kas mokėjo ir kur jie gyvena. Tad mes — volens nolens — turime pasakyti, kad tokie ponai yra apgavikais ir kad tolesniam laikui mes jokių agentų neturime. Kas norės, tegul pats "Laisvąją Mintį" užsisako; o kas už-

sisakys per agentus, tas tegul pats atsakomybę ima, ar gaus laikraštį ar ne. Turime žmones, užimančius kiltą vietą lietuviškame judėjime, o vienok jie pasirodė esą sukčiais. Net "Aušros" atstovai užima ne paskutinę toje betvarkėje vietą. O kas jau bėsakyti apie atskiras ypatas?! Tad ir pasakome "urbi et orbi", kad daugiausiai jokių agentų neturime, ir kad jeigu kas agentams mokės užsisakymui "L. Minties", mes jokios atsakomybės neprisiimame. Mums skaudu tas pasakyti, bet negalime iškęsti nepasakę dėl suktybių ir klastų, kurias taip vadinami agentai daro.

Karolis Vairas.

SUDIE

(Elegija).

Jau seniai tas įvyko. Ir tą laiką matuoja
Ne dieneles, ne naktis; bet nuvargus' širdis
Sopulingu pulsu man adynas skaitliuoja.
Kitiems dienos yr' darbui, pasilsėti — naktis,
Man — tvarkos nebeliko! Ir diena, nors skaisčiausi,
Ir naktis menesėna nebelinksmin manęs.
O juk buvo gadynė; kad' laimingas jaučiausi.,.
Bet nereikia!.. Nereikia!.. Atminimais tavęs,
Pracitė, neprikelsiu!..

Dar jaučiu prie krutinės
Tą raudojantį veidą. Ir girdžiu, lyg šiandie,
Kaip man paveria širdį jos "Buk Sveik" paskutinis.
Taip girdėjau ją tariant paskutinį "sudie".

* * *
* * *

Pakely, tarp medžių augštų,
Yra kapinės liudnos ir senos.
Ten yr' kryžių medinių daugybė,
O kaikur gėlių krumas žaliuoj', —
Lyg koks ženklas geros atminties.
Šalt. Ruduo. Šiaurės vėjo vilnis
Laiks nuo laiko tas kapines lanko,
Ir tarp medžių sau užia-giluoja:
Tai žolėj, tartum šnabžda maldas,
Tai vingiuojas' tarp kryžių senų.

Kapinių užmirštam užkampy
Yra kapas apleistas ir vienas:
Nieks žmonių čia to kapo nelanko, —
Tad idubo — išlanko giliai
Ir vienatvėje tyli ramus.

Tiktai vėjo šiaurinio vilnis
Kartais liudnai tą aplanko.
O aplankius *Sudie* paskutinį
Atkartoja ir lekia šalin,
Ir vėl tylu aplinkui, ramu...

20. I. 1913.

JAUNIMO SAPNAI

L. M. A. S. organas

Iš Atsiminimo.

(MONOLOGAS).

(Sėdėdamas kosi. Po valandėlės atsistoja). Po šio mano atsikosėjimo paliko taip lengva ir gerai ant krutinės. Na, turbūt ta piktoji liga jau apleidė mane. (Pauza)

Atsimena tos dienos,
Kada buvau laimingas,
Kada saulutė ankstų rytą
Mane šildė kaitriai,
Kada matužės senos rankos
Glamonėjo meiliai.
Atsimena mano draugai,
Su kuriais rėkaudamas bėgiojau...
O! koks laimingas aš buvau
Kol' vargų pasaulio neragavau.
Prabėgus metams, antriems,
Skaityt, rašyt jau pramokau.
Perskaitęs knygą, kitą
Neramumą igavau...
Dažnai pradėjau pats savęs klausti:
Kodėl Onutė pas mus tarnauja,
Vėliausia gul, ankščiau kelia.
Kodėl tos knygos, kurias skaitau,
Nėra rašytos toje kalboj,
Ką kalba daugumas Lietuvoj?
Paskiaus dasižinojau, kad
Tas viskas dedas dėl to,
Kad nėra liuosybės Lietuvoj.
Po to, širdis pradėjo pageidauti:
Kokiu budu liuosybę tą igauti...
Vieną žygi, rašydam's laišką draugui,
Parašiau aš taip:

Svarbaus nieko nerašysiu,
Vien tą tau aš pasakysiu:
Mylėčiau sėdėti pagal upelį,
Kuris apaugęs žalia žolele,
Kur nēr vėjui vietos šeliotis,
Kur vien gal ramumas plėtotis.

Mylėčiau, kad iš augštumo mėnulis
Apšviestų žaliuosius medelius,
Kuriais apaugęs upelio krantas.
Mylėčiau matyt paukštelius,
Čiulbančius linksmais balseliais
Bėgyje šviesios dieneles.
Bet daug daugiau aš laimės turėčiau,
Jeigu tėvynę liuosą matyčiau.

(Atsistoja ir vaikščiodamas kalba).

Ant šio man buvo atsakyta:
“Jei myli tu tą matyti,
Turėtum prakalbas lankyti“.
Ant antros dienos, kaip iš pypkės
Visur buvo pagarsytas
Garsus ir labai mokytas,
Prieg tam atstovas
Nuskriaustos minios...
— Na, maniau, dabar tai dasižinosiu,
Kam Onutė vedžiojama už nosies.
(Pauza. Sėdasi.) Nuėjęs į tą vietą,
Kur buvo pagarsyta,
Radau tą mokytą.
Kalbėjo jis garsiai,
Girdėjosi toliai;
Bet iš jo kalbos
Nedasižinojau nieko
Apie nuskriaustų panieką.
Vien tik tai girdėti buvo:

(Atsistojęs kalba garsaus kalbėtojo kalbą).

“Jūs, darbininkai, kurie esat apkalti geležiniais re-
tėžiais, iš visų pusių! Jūs, jūs dar r-r-r bininkai, esat
išnaudojami visais: ponais, kuningais, biurokratais ir
buržujais! Štai faktas, kokie tai ilga-skverniai, su sa-
vo spindančiomis mokyklomis Lietuvoje išnaudoja mus
ant tiek, ant kiek jau nebegalima. Renka jusų krivi-
nus grašius dėl tų juodašimtiškų, klerikališkų ir da,
ant galo supuvusių mokyklų! O jūs lenkdami galvas —
šia, kuningėl doleriukus ir statyk tas supuvusias mo-
kyklas. Gėda, gėda jums draugai — ant tokių dalykų au-
kauti savo grašius!... Na, tiek to. Nieko nesakysiu apie
naudą tų mokyklų. Gal tos mokyklos yra naudingos ir
reikalingos, bet jos dėl to yra supuvusios, kad prižiūrė-
tojais esame ne mes (rodo su pirštu į savo krutinę), ne

mes! Suprantat? Ir vadovais ėsam ne mes.... Taigi jūs, draugai, jūs turit kovot prieš savo skriaudikus, ponus, kuningus, carus ir biurokratus....

Draugai! Pažiūrėkite į francuzų revoliuciją, į tą revoliuciją, kurioje kraujas upėmis liejasi! Ta revoliucija, revoliucija ir mums reikalinga. Mums reikalingas kraujas mūsų siurbikų: be kraujo mes nieko negalėsime“...

(Apsistoja; palaukęs biskį, vaikščiodamas)

Po tuom antras užsiritō;

Tėvynainiškas patriita.

Akučiom smailiom pažiūrėjo,

Žodeliais dailiais prakalbėjo:

(kalbą antro kalbėtojo kartoja)

“Viēgentės ir viengėčiai!

“Retai aš pas jus atsilankau, bet kada tik aš esu, tuojaus aš pamatau, kad čia Lietuviai darbuojasi, kad čia lietuviystė auga ir bujoja. Ir aš jums nuo širdies pasakysiu, kad mes, Lietuviai, pralenktume visur ir visas tautas, jei mums nestokuotų lietuviškos inteligentijos, bet ne tokios inteligentijos, pavyzdin, kaip jūs (rodo su pirštu į publiką). Tveriat naudingas draugijas, skaityklas, prisidedat medžiagiškai ir dvasiškai prie tautiškų ir darbininkiškų reikalų, stengiatės lankyti mokyklas ir taip toliau, tai tas viskas nereiškia, kad jūs esate inteligentais. Ne! Jūs esat žmonėmis protingai veikiančiais. Tikras inteligentas yra tas, kuris nedirba ir neapseina inteligentiškai, bet stengiasi prie kiekvienos geros progos pasivadinti save inteligentu. Ar aišku dabar jums, ko mums daugiausia stokuoja? Užbaigdamas, dar kartą atkartosi: Jeigu jūs norite ką gerą atsiekti, tai turite šauktis prie tos tikros inteligentijos ir atsiduoti jai su visu kunu ir siela, o tuomet pamatysit, kaip greitai tapsite geriausiais patrijotais“.

(Sėdasi, palaukęs pradeda kalbėt)

Iš triukšmingų šauksmų

Pasirodė dėl manęs taip:

Kad kiekvienam iš tų garsių skelbėjų

Nerup Tėvynė, nė vargai vargdienių,

Bet rupi jiems labiausia tas, kad

Kiti matytų juos ant pagrindų.

—Ir iš to negavęs nieko,

Sugrįžau namo, atidavęs jiems padėką...

Bučkis.

Turėk viltį savo dorbe ir tavo pastangos išduos toli didesnes pasekmes, nes dėlei vilties duodi savo geriausią gyvybę bei spėką savo darbui. Be to dar, tu įeini į tobulesnę harmoniją su visais įtolpinamais į tavo darbą elementais, tuomi pagimdant tą vienutę mierio, kuris visuomet vainikuoja dideliu nuveikimu.

C. D. Larson.

Senas Kudikis.

PAVEIKSLAS IŠ GLADIATORIAUS LAIKU.

(žiūrėk “Jaunimo Sapnai” No. 36).

Pasigirdo nuo klėtkos garsas, kuriam stinga žodžių aprašyti, — išalkęs kaukimas, dantų daužymas, nosimis šnypštimas draug su skambėjimu grotų spardomų kojomis tigrų! Visas cirkas sudrebėjo mirties pasmerkimu, linkui tų dviejų aukų.

Greit, paskutiniame momente, mergelė per didelę pastangą, sukantis ant sviruojančių kojų, uždengė jaunikaičio kuną savuoju. Kokia meilė! Tai mirtį apsaldina jaunikaičiui! Kaip jo veidas balsta! Kaip akis karštai liepsnoja priešai užpuolančius dėmonus.

Tie, kurie tankiai su pasigerėjimu žiūrėdavo mirtinų paveikslų, sukando kvapą pasibiaurėjime ir sąjaušme!

Tik persistatykie ant valandėlės ši paveikslą;—penkios dešimtys tukstančių ar daugiau akių stumėsi priekyn akis išpyrę, — visų apleista pora nustoto visko, tik juoda mirties baimė drebina nuo galvos iki kojų! Prisižiūrėk grožybei ir tyrai mergelės meilei! Tėmykis ruščiūm pagiežoje jaunikaičio veidui! Pamislyk apie šventus prižadus tik priimtus per šliubą ir apie tą auksinę taurę laimės ant jų auksinių lupų tik momentą atgal! Tik išiveizdink kaip saldus turėtų but gyvenimas vos tik išengusiems į tą palaimintą stoną!

Bet dabar kas jiems liko? Dabar žiuri į šokinėjančius degančiomis akimis tigrus! Žiūrėk kaip žvėris lipa per viens kitą smarkiausiame įnirtime linkui jaučiamos puotos!... Mergelė yra arčiau negu jaunikaičis, todėl ji pirma pajus nagus ir iltis išsiutusį žvėrių! Kaip plačios tos raudonos puotos žiotis! Kaip narstos jų ugniniai liežuiviai! Smėlis keliąsi augštin nuo ginkluotų žvėrių kojų, šokinėjančių ir su baisiausiu išsiutimu bėgančių linkui jaunųjų!

Nuo vietos, kur Komodus sėdėjo, suskambėjo tyras muzikalis garsas, plaukiantis aštriai toli siekiančiu švilpimu, — kaipo garsas likimo, baigiantis sunkiam smugiui. Minia sučiaupė kvapą ir išpyrusi akis žiūrėjo: pirmas tigras baigdamas kelionę prie jaunųjų išsiraižė, ir su čirškiančiu riksmu nuo didžio skausmo ir bėgančio kraujo iš akių, ausų ir gerklės, krito mirštantis ant žemės! Iš naujo vėl nosinis šnypštimas, švilpimas ir smugis — tai antras žvėris krinta mirštantis ant pirmojo... Šis išaiškina viską. Ciesorius parodė savo tiesą — buti vadinamu Karališku Šaulium pasaulyje!

Čia tyronas užganėdintas — regis viskas bus gerai. Pakol kas, žvėris dar silpnai kovojo su mirėia. Tyronas sumanė perkeisti regyklą; — jis buvo nepasotinamas!

Pradžioje jų kankinimo, jaunikaičio akis krutėjo. Mergelė, kurios užpakalis buvo nugrižtas žvėrių link, stovėjo ramiai laukdama treškančios baimės — žvėrių užpuolimo.

Ciesoriui paliepus, kareivis prisiartinio prie jų ir, laikant ginklą prie kiekvieno, pavedė keletą žingsnių tolyn ir pastatė šalimais link Komodo, kuris rengėsi vel prie naujo šuvio. Pirm, negu ištiesiant lanką, jis susuko garsiai: „Žiurėkite! Komodus pervers vidurius ausų abiem!“ Kaip pirmai, jo balsas buvo pagautas kitais balsais ir nuskambėjo aplinkui visą milžinišką cirka.

Jaunieji žiurėjosi viens kitam į akis, nesikrutindami lyg stovylos — lyg butų užšalę nuo jausmo ateinančios mirties.

Susijudinimas žiurėtojų pasiekė augščiausį laipsnį, kada seidokas buvo vėl užprovitats... Dabar pabaiga jau arti. Visoj milžiniškoj apielinkėj, eilė virš eilės, nublanko žiurėtojų veidai žiurint į stebėtiną šviesą su baisum žibėjimu degančios smalos. Taip smarkus buvo publikos susigriaudinimas, kad kiekvienas tame pulke per nekuri laiką buvo lyg užhipnotizuotas — regint menkumą Gyvybės, galybę Mirties.

Komodus ištiesė seidoką su baisinga spėka ir patraukė šniurą prie krutinės, kur momentą laikė be mažiausio krustelėjimo. Jo akys buvo tvirtos ir šaltos lyg plienas. Platgalvė, paleruota vilyčia nuskrieja šviesdama lyg diementas. Tuom tarpu galima buvo girdėti mažiausis kvapo pustelėjimas, nuo nutilimo minios. Pakol-kas, ružavos, dalikatnios mergelės ausis persikeitė į raudonas, ir, kada tyła cirke buvo įšviešpatavus, suskambėjo vilyčios atšokimas.

Kokie žodžiai ir mintys gali išreikšti padėjimą kankinamųjų — stumiamų prie galo, tarpe skambėjimo seidoko ir užgavimo vilyčios?!

Ypatingai jaunikuotis buvo sukrėstas umios, žiaurios buimės ekstzozs. Kaip viesulas šokinėdamas per kvėpiančią vasaros tylą sukelia miegančią balą į baltai putojančią spirališką sriovę, taip mirties baimė prie galo gyvenimo draskia šaltinį jo vėlės. Bet tai buvo daugiau, negu mirtis, kada vilyčia atliko savo užduotį!

Mergelė drebėdama, su neapsakomu skausmu užmetė savo rankas sau ant galvos ir suplyšę diržai, kuriais buvo rankos surištos, nuskrido į šalį jos paskuti nėje kovoje. Vilyčia, nematomai įpančiota į jos tiesų dalikatną kuną, nukrito užpakalyje ir nuo ten blizgėdama nuskriejo tolyn, suskambėdama tarpe akmenų.

Lyg dieviška šypsa bligsterėjo skersai jos veidą... Vėl seidoko šniuras suskambėjo ir vilyčia nuskriejo prie savo perveriančio darbo. Kokią tai vilni padarė jaunikučio sieloje?! Tai buvo atnaujinimas mirties dekreto su omnipotentiška spėka antru sykiu!

Virvė nušoko nuo jo riešų — jis apkabino į savo glėbį alpstančią mergelę. Visos akys matė vilyčią lėdančią į smėlį, kada jos misija buvo atlikta. Slėpiančis apgūlestavimas nuo minios lupų pripildė cirko orą. Tos dvi jaunos aukos per trumpą laiką sunėrusios viens ant kito rankas, ir drebėdamos ir sviruodamos nuslinko

ant žemės. Komodus stovėjo lyg Fates, lenkdamasi priekyn, kad patėmijus tikrumą savo darbo. Jo akys žibėjo geismu ir beširdiškai karštu troškimu jam saldžios garbės.

Čia dabar paskutinis galas! Nei tobuliausias kritikas negalėtų nieko toliaus gėisti šioje tragiškoj katastrofoj. Likimo skirti mylimieji gulėjo baisyje kancioje, susikabinę tvirtame glėbyje nemirštančioje meilėje. Nebuvo rankų, kurios drįstų juos perskirti, nei lupų, drįstančių ištarti paskutinį atsisveikinimo žodį! Toji vieta gal but buvo milžiniškas kapas dėl visu gyvenime tilpstančių užtėmimų. Apylinkė nesuskaitomos minios veidų buvo lyg apmirusi. Tigras gulėjo sukritę kruvoje, kraujuose, su perskeltomis galvomis ir ištaškytais smegenimis. Komodo tikslas buvo iš vienos pusės teisingas, nes smarki ir umi mirtis pasekė jo šuvius.

Bet toji visa paslaptis ant galo likosi atadengta. Išbliškusiom ir nesuvaldomom akimis, suvargintais ir suraukšlėtais veidais jauniejai atsistojo su skausmingais sviravimais, silpnai orą gaudydami, ir turėdamiesi ant kojų, atsirėmę vienas ant kito. Šis žvilgis galėjo atšaldinti kraują bile žiurėtojo, kada lyg pritraukti kokio žavėjimo atsukę tylius veidus linkui Komodo. Kokis žvilgis! Jis turėjo atšalti mirtin, kur stovėjo!

“Išveskite laukan ir paleiskite liuosybėn” — prabilo išdidžiu balsu ciesorius. — “Išveskite ir apsakyskite visiems, kad Komodus yra nepalyginamas šaulys pasaulyje!”

Ir dabar tik visi suprato juog jis nepažaidė jaunųjų, bet vien tik su vilyčia perkirto virves, kuriomis jų rankos buvo surištos. Prasidėjo didis džiaugsmingas triukšmas, kur nesuskaitomos daugybės širdžių sukėlė šturmą padėkos; teipgi su koliozija ir muzikališkais instrumentais; švilpimais lyg vėjas ant jurų ir delnų plojimais lyg plištančios audros ar šturmas — milžiniška minia pasikėlė kaip vienas ir apleido cirka.

AŠ LAIMĖS NERANDU.

O, laimė tu laimė manoji,
Tu žaislė manųjų minčių;
O laimė, tu dievė šventoji,
Apgavike troškimų karščių.
Aš visad svajojau tavę surasti,
Bet tavęs niekad neteko suprasti.
Aš valkiojaus po miestus, laukus,
Po pasaulį tos laimės jieškajau.
Ir kiek slenku per žmones, miškus —
Ten tavęs niekad nesuradau.
Ė-ė laimė! tavęs nesutikau —
Ir jieškoti daugiau jau nemanau.

Jonas Jonelis.

Ten ir Buta Jo Tikslas..

(POVILO PASAKOJIMAI)

Su Petru Lengvaminėiu tai buvo ilga ir keista istorija — tarė Mikenų Povilas, užklaustas bendro Tadeušo, — tai jis paėjo iš Geraširdžių kaimo ir jo tėvynė seniaus buvus labai turtinga. Ten lankydavosi svečiuose apylinkės kuningai, daktarai, rusiški valdininkai ir su visais Petro seneliais meiliai sugyvendavo. Jie gyveno meilėje netik su svečiais, giminėmis ir kaimynais, bet ir su samdininkais, kurie pas juos dirbdavo; užtat ir pastarieji mylėdavo senelius, kaipo tikrus tėvus. Bet Petro tėvas buvęs kitokių pažvalgų. Jis, besibylinėdamas su gentėmis ir kaimynais, išpustyjo senelių sutaupytą turtą — taip, kad iš puikios ukės, su pilnais tvartais gyvullų, pilnais svirvais javų, ir pilnais kampais visokių įrankių, liko tik viena karvė, šluba kumelė, ir penki šimtai rublių skolos, už kurią Vabalninkų Jankelis išbaigė krapštyti ir iš tų pačių suirusių namelių. Sunus Petras dar septyniolikos metų budamas pasiskolino iš geros tetos šimtą rublių ir atkeliavo į šią palaimintą šalį, Ameriką. Jis buvo kiltų jausmų vaikinys; tik, budamas biškį perminkštos sąžinės, negalėjo čia sau tikslo surasti. Nesuprasdamas šios šailies kalbos nei papročių jis trunkėsi nuo dirbtuvės į dirbtuvę nesuradamas sau atsakančio užsiimimo. Svajojo apie mokyklą, bet neturėiu esant nebuvo galima ją lankyti. Jis labai mylėdavo skaityti kningas ir laikraščius, taipgi visokiuose viešuose užmanymuose — susirinkimuose Petras buvo pirminis. Rengia vakarą ar prakalbas socialistai — Petras užima pirmą vietą rengime; rengia Rymo katalikai — Petras dalyvauja su deklamacijoms. Laisvamanių susirinkime Petras kalba apie kovą su bažnyčia ir klerikalizmu, o parapijos susirinkime kviečia visus dėti piningus budavojimui naujos bažnyčios, ir perstačius į komitetą, Petras neatsisako, norėdamas *buti su žmonėmis*. Jis geidė draugauti su visais žmonėmis, neskiriant tikybos, partijos bei pažvalgų, todėl *tikro draugo* nei *draugės* neturėjo nė vieno.

Pakol dar ten nebuvo nuolatinio kuningo, Petras šiaip-taip galėjo su visais meilėje sugyventi. Bet atsiradus jaunam kuningėliui ir pradėjus kelti neapykantą tarpe lietuvių, keikiant socialistus ir bedievius, tarpe miestelio lietuvių kilo karšta kova. Žmonės pasidalino į dvi viena kitai priešingi dali, t. y. į „permeivius“ ir „tikruosius katalikus“. Dabar klausimas katroj pusej Petras? — Nė vienoj. Jo sąžinėje sukilo didis gailėstis jo brolių tamsumo. Jis mato kaip jo kaimynai koliojasi ir pešasi už tuščią vėją, vartodami konobiauriausius žodžius, kartais net ir kumščius, kas jame daro gailėstingą išpuđį. Jis sąprotauja, jog kaip katalikai,

taip ir save vadinanti socialistais nesuprasdami tikro dalyko kariauja. Nenorėdamas nei vienos pusės karštai remti bando išikarščiavusius sutaikinti, nurodinėdamas jų klaidas ir kviesdamas prie vienybės. Bet netaip lengviai jam tas darbas sekėsi, nes „tikriejie katalikai“ sukurstyti kuningėlio nenori nė klausyti jo kalbos ir apšaukė jį dideliu—dideliu bedieviu...

Dabar katalikai jį vadina socialistu, o socialistai — karštu kataliku, ir tokiu būdu Petras nustoja draugiškumo su visais... Jame verda sąžinės kova ir meilė žmonių, bet nesutikdamas tikrai su partijų principais negali su savo broliais-lietuviais meilėje sugyventi. Pažvelgęs jis į amerikonų gyvenimą, mato kaip tie budami skirtingų tikybių ir partyviškų pažvalgų meilėje sugyvena po vienu stogu — o neretai ir šeimyną tveria skirtingos tikybos asmenįs. Jis mieliai eitų gyventi su tais kreivatikiais jankiais ir išsižadėtų savo buvusių — neva draugų, bet jo papročiai ir lietuviška kalba dar jį skiria nuo jankių. Jis mąsto ir pats savęs klausia: kodėl aš čia gyvenu? Kur mano gyvenimo tikslas? Kur man rasti susiramimimas?

(T. b.)

* * *

Esti laikas kiekvieno žmogaus moksle, kada jis prieina prie persitikrinimo, kad pavydas yra nežinystė; kad pamėgdžiojimas kito yra saužudystė; kad jis patš turi pasiimti geresnį, blogesnį kaipo savo dalį; kad nors plati visata pilna gero, bet nė vienas maisto branduolys negali kitaip ateiti pas jį, kaip tik per jo darbą padėtą ant to ploto, kuris yra jam duotas apdirbinėti.

R. W. Emerson.

* * *

Nemanyk, kad jaunystė neturi spėkos vien tik dėl to, kad ji nekalba į tave ar mane.

R. W. Emerson.

* * *

Niekas nėra atlikta be vilties, nes kiekvienas žingnis pirmyn turi prieštakanti viltimi, kad tai yra gam

C. D. Larson.

VALDYBOS ADRESAI:

- 1.) A. Petratis, pirmininkas, 4630 Gross ave., Chicago, Ill.
- 2.) K. Drangelis, raštininkas, Chicago College of Dental Surgery, Wood & Harrison strs., Chicago, Ill.
- 3.) P. Sinkus, išdininkas, Lithuanian Library, 751 Cyrus st., Valparaiso, Ind.
- 4.) S. Naikelis, finansų raštininkas, 2213 Van Buren st., Chicago, Ill.
- 5.) S. Biežis, redaktorius, 1653 W. 19th st., Chicago, Ill.
- 6.) Literatiškas Komitetas: J. Bučinskis, 2322 So. Leavitt st., Chicago, Ill., K. Mikolaitis, Chicago College of Medicine & Surgery, Chicago, Ill., K. Gugis, 1800 W. 46th st., Chicago, Ill.